MÜHF-HAD Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi • Cilt 31, Sayı 1, Haziran 2025, ISSN: 2529-0142, ss. 449-482 • DOI:10.33433/maruhad.1696926

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

Dijital Platformlar ve Veri Tabanı Koruması

Digital Platforms and Database Protection

Kadir BAŞ*

ÖZ

Veri tabanları, düşünsel yaratıcılık içermeleri halinde Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 6-11 uyarınca derleme eser olarak, esaslı yatırım içermeleri halinde ise ek madde 8 uyarınca sui generis hak kapsamında korunabilir. Veri, dijital piyasalarda önemli pazar gücüne sahip platformların ortaya çıkmasında önemli rol oynayan faktörlerden biridir. Dijital platformların sahip oldukları veri setlerinin ne ölçüde söz konusu eser ve sui generis hak korumasından yararlanacağı, bu bakımdan dijital piyasaların rekabetçiliği ile doğrudan ilgili bir sorundur. Dijital platformların veri tabanları, çoğu durumda verilerin seçiminde veya düzenlenmesinde düşünsel yaratıcılığın bulunmaması dolayısıyla eser sayılamasalar da özellikle verilerin sunulmasına esaslı yatırım içermeleri nedeniyle sui generis hak korumasından yararlanabilirler. Ancak söz konusu veri tabanlarının oluşturulmasında kullanıcıların yoğun katılımının olması ve dijital platformların ekonomik güçleri dolayısıyla sui generis hakkı piyasadaki rekabeti bozmak amacıyla kullanma kabiliyetine sahip olmaları, söz konusu hakkın sınırlarının bu platformlar özelinde daha özenli çizilmesini gerekli kılmaktadır. Avrupa Birliği'nde Veri Kanunu başta olmak üzere bazı düzenlemelerde dijital platformların sui generis hakkına doğrudan veya dolaylı sınırlamalar getirilmiştir. Türk Hukukunda ise dijital platformlara veri erişebilirliği ve taşınabilirliğine yönelik yükümlülükler getiren Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ve Rekabet Kurulu uygulaması, sui generis hakkın ileri sürülmesini sınırlandırmaktadır. Bu makale, dijital platformların veri setlerinin veri tabanı olarak korunabilirliğini ve özellikle dijital piyasaların rekabetçiliğini korumak için söz konusu haklara getirilen sınırlamaları ele almayı amaçlamaktadır. Türk hukuku açısından yol gösterici olmaları sebebiyle makalede, Avrupa Birliği hukuku ile Amerika Birleşik Devletleri hukukundaki düzenlemeler ve yargı kararları da incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Veri Tabanı, Dijital Platform, Sui Generis Hak, Telif Hakkı, Rekabet.

* Doçent Doktor, Marmara Üniversitesi Hukuku Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, E-Posta: kadir.bas@marmara.edu.tr, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6647-0289.

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Kadir BAŞ

E-posta/E-mail: kadir.bas@marmara.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 10.05.2025 **Kabul Tarihi/Accepted:** 09.06.2025

How to cite this article/Atıf için: Kadir Baş, 'Dijital Platformlar ve Veri Tabanı Koruması' (2025) 31 (1) Prof. Dr. Havva Güzin Üçışık'a Armağan Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi. 449-482. DOI: 10.33433/maruhad.1696926.

ABSTRACT

Databases involving intellectual creativity may be protected as compilation works pursuant to Articles 6-11 of Law on Intellectual and Artistic Works, while those involving substantial investment may benefit from sui generis protection according to Additional Article 8 of the said Law. Data is one of the key drivers for the emergence of digital platforms with significant market power in digital markets. To what extent the datasets held by digital platforms are eligible for those protections thus directly relate to the contestability of digital markets. In most cases, digital platforms' databases are not eligible for copyright protection due to the lack of intellectual creativity in the selection or arrangement of data. In most cases, digital platforms are likely to benefit from sui generis rights particularly due to substantial investment in the presentation of data. Nevertheless, given the role of users in generating the content of these databases, and the potential for economically powerful digital platforms to exploit sui generis rights in ways that distort competition, it is essential to carefully delineate the scope of sui generis protection for such platforms. In the European Union, various legislative instruments – notably Data Act – place constraints on sui generis right in the context of digital platforms. In Turkish law, the scope of the sui generis database right is likewise limited by obligations concerning data accessibility and portability, as set forth in the Law on the Regulation of Electronic Commerce and imposed by the Turkish Competition Authority. This article examines the extent to which datasets held by digital platforms may be protected under the sui generis database right, with particular attention to the legal and regulatory limitations designed to safeguard competition in digital markets. To provide a comparative perspective, the analysis also explores relevant regulatory frameworks and case law from both the European Union and the United States.

Keywords: Database, Digital Platforms, Sui Generis Right, Copyright, Competition.

I. GİRİŞ

Veri, dijital piyasalarda en belirleyici rekabet parametrelerinden biridir. İnternetin yaygınlaşmasının, bireylere erişim sağlayan cihazların ucuzlamasının ve gelişmesinin ve de verilerin toplanması, saklanması ve işlenmesi maliyetlerinin düşmesinin bir sonucu olarak[1] Google, Meta, Apple gibi geçit bekçisi niteliğindeki dijital platformlar, çok yüksek hacimlere ulaşan veriyi saklar ve işler hale gelmiştir. Bu şekilde büyük miktarlara ulaşan veri, ağ etkisini ve ölçek ekonomisini güçlendirerek dijital platformların sarsılması zor bir pazar gücü elde etmelerinde ve bu gücü korumalarında önemli bir rol oynamıştır. Sahibinden, Trendyol ve Yemeksepeti gibi ilan veya işlem platformları, geçit bekçisi düzeyine ulaşamasalar da çok sayıda kullanıcının içeriklerini barındırıp bunları kontrol ederek önemli bir rekabetçi avantajdan yararlanabilmektedir[2].

Dijital platformların sahip oldukları söz konusu veri setlerinin ne ölçüde veri tabanlarına sağlanan fikri mülkiyet hukuku korumasından yararlanacağı önemli bir hukuki sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahis konusu sorun, kullanıcı verilerinin bir rekabet engeli oluşturduğu dijital piyasaların rekabetçiliği ile doğrudan ilgilidir. Bu makale de dijital platformların kontrolü altındaki

1 Maurice E. Stucke and Allen P. Grunes, *Big Data and Competition Policy* (Oxford University Press 2016) 16-18; OECD, 'Big Data: Bringing Competition Policy to the Digital Era – Background note by the Secretariat' <https://one.oecd.org/document/DAF/COMP(2016)14/en/pdf> accessed 15 Mayıs 2025, 5-6.

2 Bu tür platformların sahip oldukları veri avantajları hakkında daha fazla bilgi için bkz. Cihan Doğan, *Rekabet Hukuku ve İktisadi Bağlamda Dijital Platformlar* (On İki Levha 2021) 134-136.

veri setlerinin Türk hukukunda veri tabanı olarak korunabilirliğini ve özellikle dijital piyasaların rekabetçiliğini korumak için söz konusu haklara getirilen istisnaları incelemeyi amaçlamaktadır.

Avrupa Birliği'nde ("AB") 1996 tarihli 96/9 sayılı Veri Tabanlarının Korunması Hakkında Direktif[3] ("Veri Tabanı Direktifi"), hususiyet şartını taşıyan veri tabanlarının eser, esaslı yatırım yapılan veri tabanlarının ise *sui generis* hak olarak korunduğu ikili bir sistem öngörmüştür. Türk hukukunda ise 4110 sayılı Kanun ile 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun ("FSEK") 6'ncı maddesine yapılan eklemeyle veri tabanlarının eser olarak koruması özel olarak düzenlenmiş, 5101 sayılı Kanun'la FSEK'e eklenen ek madde 8 ile ise Veri Tabanı Direktifi ile uyumlu bir biçimde *sui generis* hak[4] koruması getirilmiştir. Veri tabanlarının korunması konusunda Türk hukuku açısından yol gösterici olması sebebiyle, makalede AB hukuku düzenlemeleri ve mahkeme kararları yoğun bir şekilde incelenmiştir. Yine karşılaştırmalı bir bakış açısı sunulması amacıyla veri tabanlarının korunmasına ilişkin Amerika Birleşik Devletleri ("ABD") düzenlemelerine ve mahkeme kararlarına da değinilmiştir.

Makale, bu giriş bölümü dâhil olmak üzere altı ana bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde, Türk hukuku ve karşılaştırmalı hukukta veri tabanı kavramı incelenerek bazı dijital platformların veri tabanı niteliği tartışılmıştır. Üçüncü bölümde, veri tabanlarının eser olarak korunması; dördüncü bölümde ise *sui generis* hak koruması açıklanmış ve bazı dijital platform örneklerinin her bir koruma türünün kapsamına girip girmediği değerlendirilmiştir. Beşinci bölümde, özellikle dijital piyasaların rekabetçiliği bakımından içerik sahipleri ile veri tabanına ilişkin hak sahipleri arasındaki menfaat dengesi ele alınmıştır. Bu bölümde öncelikle açık katılım modeliyle çalışan Wikipedia, veri tabanlarının korunmasına ilişkin düzenlemeler çerçevesinde incelenmiş, ardından özellikle dijital platformların sahip oldukları ekonomik gücün sınırlanması amacıyla veri erişebilirliği ve taşınabilirliği konusunda veri tabanı üzerindeki hakları sınırlayan düzenlemelere yoğunlaşılmıştır. Son olarak altıncı bölümde, sonuç ve değerlendirmelerimiz sunulmuştur.

II. VERİ TABANI KAVRAMI

A. AB HUKUKUNDA

Veri tabanı kavramı, Veri Tabanı Direktifi'nin 1'inci maddesinin ikinci fıkrasında özel olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre veri tabanı, *"belirli bir sistem veya metot çerçevesinde düzenlenen ve elektronik veya başka yöntemlerle bireysel olarak erişilebilen bağımsız eserlerin, verinin veya diğer materyallerin topluluğunu"* ifade eder. Bu tanıma ilişkin ilkeler, Avrupa Birliği Adalet Divanının

3 Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases.

4 "*Sui generis* hak" kavramı, Veri Tabanı Direktifi m. 7'de kullanılmıştır. FSEK ek madde 8'de söz konusu kavram açıkça kullanılmamışsa da hükmün gerekçesinde, *"Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlamak amacıyla veri tabanlarında "sui generis" korumanın sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır"* ifadesine yer verilmiştir. Bu nedenle makale kapsamında *sui generis* hak kavramı, ek madde 8'de öngörülen veri tabanı yapımcısı hakkını ifade etmek üzere de kullanılmıştır.

("ABAD") *Fixtures Marketing v OPAP* kararı[5] ve bu karara ilişkin Hukuk Sözcüsü (*Advocate General*) görüşünde[6] ortaya koyulmuştur. Bahis konusu kararda ABAD, üye devlet mahkemeleri tarafından yöneltilen futbol fikstür listelerinin veri tabanı niteliğinde olup olmadığı sorusunu cevaplamıştır. Mahkeme, veri tabanı kavramının üç unsuru bulunduğunu ifade etmiştir. Bunlar; (i) bağımsız eser, veri veya diğer materyallerin topluluğu olma, (ii) belirli bir sistem veya metot çerçevesinde düzenlenme ve (iii) elektronik veya başka yöntemlerle bireysel olarak erişilebilmedir.

ABAD, birinci unsur bakımından veri tabanının eserler yanında, eser niteliğinde olmayan veri veya diğer materyallerden de oluşabileceğini teyit etmiştir[7]. Bu noktada önemli olan kriter, verilerin bağımsız olmasıdır. Mahkeme, bağımsızlık kriterinin sağlanabilmesi için verinin, değerini yitirmeyecek şekilde diğer verilerden ayrıştırılabilir olmasını aramıştır[8]. Bu kapsamda mahkeme, bağımsızlık kriterini sağlamadıkları için Veri Tabanı Direktifi'nin giriş kısmının 17'nci paragrafında belirtildiği üzere ses kayıtlarının ya da görsel-işitsel, sinematografik, edebi veya musiki eserlerin veri tabanı sayılamayacağını ifade etmiştir. Buna göre bir öyküdeki cümleler, öykünün geri kalanından ayrıştırılmaları halinde değerini yitirecekleri için bağımsızlık kriterini karşılamazlar. Diğer yandan bir gazetede yer alan haberler, gazetenin geri kalanından ayrıştırılmaları halinde de değerlerini koruyacakları için gazetelerin veri tabanı sayılmaları mümkündür.

ABAD, veri tabanında yer alması gereken verinin miktarı bakımından ise herhangi bir şart öngörmemiştir[9]. Dolayısıyla bağımsızlık kriteri sağlandığı sürece çok az sayıda veri içeren veri setleri de veri tabanı oluşturabilir. Hukuk Sözcüsü, veri tabanında yer alan verinin miktarının, asıl olarak *sui generis* haktan yararlanılması için gerekli olan "esaslı yatırım" şartı bakımından dikkate alınacağını ifade etmiştir[10].

Hukuk Sözcüsü, belirli bir sistem veya metot çerçevesinde düzenlenme unsurunun bir sonucu olarak, belirli bir kritere göre organize edilmeyen düzensiz veri setlerinin veri tabanı sayılamayacağını belirtmiştir[11]. Söz konusu unsurla bağlantılı üçüncü unsur uyarınca ise verilerin depolanması yeterli olmayıp, aynı zamanda verilere elektronik veya diğer yollarla bireysel olarak erişilebilmesi gereklidir. Bu kapsamda verilerin bir arama programı kullanılarak yapılacak sorgularla düzenlenebilir olması, söz konusu unsurun varlığı bakımından yeterli kabul edilmiştir[12].

ABAD, Veri Tabanı Direktifi'nin giriş kısmının 21'inci paragrafına paralel olarak veri tabanı sayılma için verinin fiziki veya elektronik olarak depolanmasının gerekli olmadığını vurgulamıştır[13]. Bu kapsamda fiziki sözlüklerin ve gazetelerin yanında dijital ortamda tutulan ve verilere bireysel olarak

5 Case C-444/02 *Fixtures Marketing v OPAP* [2004].

6 Case C-444/02 *Fixtures Marketing v OPAP* [2004], Opinion of AG Stix-Hackl.

7 *Fixtures Marketing v OPAP* kararı (n 5) par 23.

8 ibid par 29, 32.

9 ibid par 24.

10 Opinion of AG Stix-Hackl (n 6) par 37.

11 ibid par 40.

12 ibid.

13 *Fixtures Marketing v OPAP* kararı (n 5) par 30.

erişim imkânı veren veri setleri de veri tabanı sayılır. Hukuk Sözcüsü, veri tabanının statik ya da dinamik olabileceğini belirtmiştir[14]. Dinamik veri tabanlarında, eklenen veya çıkarılan veriler ile veri tabanı sürekli olarak güncellenir. Dijital platformlarının veri tabanları, genellikle dinamik niteliklidir.

B. ABD HUKUKUNDA

ABD'de telif hakkı korumasına ilişkin federal düzenleme olan 1976 tarihli Telif Kanunu'nda ("ABD Telif Kanunu"), "veri tabanı" (*database*) yerine, "derleme" *(compilation)* kavramı kullanılmıştır. ABD Telif Kanunu m. 101'de derleme, *"ortaya çıkan sonuç bir bütün olarak özgün bir eser oluşturacak şekilde seçilen, koordine edilen veya düzenlenen önceden var olan materyallerin veya verilerin toplanması ve bir araya getirilmesinden oluşan eser"* olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, esasında sadece eser niteliğindeki derlemeleri kapsamaktadır. ABD hukukunda eser niteliğinde olmayan derlemeler için AB hukukunda olduğu gibi bir *sui generis* hak korumasının öngörülmemesi sebebiyle, genel nitelikli bir derleme tanımının sınırlı öneme sahip olduğu söylenebilir. ABD mahkemeleri kararlarında da derleme kavramının, esas olarak hususiyet şartı bakımından detaylı olarak incelendiği görülmektedir.

ABD hukukunda düşünsel yaratıcılık içeren boş formların da derleme olarak korunabileceği kabul edilmektedir. Bu husus, ABD Telif Ofisinin (*U.S. Copyright Office*) kılavuzunda açık bir şekilde belirtilmiştir[15]. Aşağıda da[16] ele alındığı üzere ABD Temyiz Mahkemesi (*U.S. Court of Appeals*) de *Kregos v. Associated Press* kararında[17], veri kategorisi başlıklarının seçiminde yaratıcılık bulunan günlük beyzbol skor kartları gibi boş formların da derleme sayılabileceği sonucuna varmıştır.

C. TÜRK HUKUKUNDA

FSEK m. 6-11'de *"Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları"*, bir derleme eser türü olarak sayılmıştır. Bu hüküm, eser niteliğindeki veri tabanlarını tanımlamaktadır. Veri tabanı kavramının genel tanımına ise FSEK'te yer verilmemiştir. Bununla birlikte Türk öğretisinde FSEK m. 6-11'de öngörülen tanımın, tüm veri tabanları için geçerli olduğunu kabul eden görüşler bulunmaktadır[18]. Bazı yazarlar, "*belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde*" seçilip derlenme şartından hareketle belirli bir amaca hizmet etmeyen veri setlerinin, veri tabanı sayılamayacağını savunmuştur[19]. Söz konusu şartın, AB hukukundaki belirli bir sistem veya metot

14 Opinion of AG Stix-Hackl (n 6) par 40.

15 U.S. Coypright Office, 'Compedium of U.S. Copyright Office Practices' Third Edition 2021 <https://www.copyright.gov/comp3/docs/compendium.pdf> accessed 15 Mayıs 2025, Chapter 300, 30.

16 Bkz. aşağı III.A.1.a.

17 *Kregos v. Associated Press*, 937 F.2d 700 (2d Cir. 1991).

18 Osman Gazi Güçlütürk, *Yapay Zeka ve Verinin Kullanımı* (On İki Levha 2022) 203-204. FSEK m. 6-11, veri tabanı kavramını tanımlama amacı taşıyorsa, bunun yerinin tanımlar maddesi olması gerektiği yönünde bkz. Mustafa Ateş, *Fikri Hukukta Eser* (Turhan Kitabevi 2007) 355.

19 Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (5. Bası, Vedat 2012) 140; Uğur Çolak, 'Topluluk ve Türk Hukukunda Veri Tabanlarına Sağlanan Sui Generis Koruma ve Spin-Off Teori' (2005) 5(1) *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet*

çerçevesinde düzenlenme şartına eş değer görülmesi halinde[20], söz konusu görüşe katılmak mümkün olabilir. Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde düzenlenme şartının, veri tabanı kavramının kapsamını uluslararası düzenlemeler ve mehaz AB hukukuna kıyasla daraltacak şekilde yorumlanmasına[21] ise katılmamaktayız. Veri tabanı sayılma eşiğinin AB hukukundaki gibi düşük tutulup eser ve *sui generis* hak korumasının şartlarının daha sıkı uygulanabileceği görüşündeyiz.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, veri tabanını, *"belli bir sistem veya metod dahilinde düzenlenmiş elektronik, mekanik veya herhangi bir vasıta ile erişilmesi mümkün eserlerden, verilerden veya diğer materyallerden oluşan derlemeler ve koleksiyonlar için kullanılan bir kavram"* olarak tanımlamıştır[22]. Bu tanım, bağımsızlık kriterini içermediği için Veri Tabanı Direktifi'nin veri tabanı tanımından farklılaşmaktadır. Bununla birlikte FSEK'in veri tabanına ilişkin hükümleri bakımından mehaz düzenleme olması dolayısıyla, Veri Tabanı Direktifi'ndeki tanımın, dolayısıyla bağımsızlık kriterinin Türk hukukunda da esas alınması gerektiğini düşünmekteyiz[23].

Yargıtay, araçlara ve poliçelere ilişkin bilgilerin yer aldığı sigorta bilgi bankasını[24], tıp terimleri sözlüğünü[25] ve inşaat sektöründeki firmaların bilgilerinin yer aldığı internet sitesini[26] veri tabanı niteliğinde kabul etmiştir. Yargıtay, ABD hukuku yaklaşımına paralel olarak bir bebeğin ilk yılındaki anılarının not edilmesi amacıyla hazırlanan ve boş kısımlardan oluşan "Bebeğimin İlk Yılı" albümlerini de veri tabanı saymıştır[27].

FSEK m. 6'nın altıncı ve yedinci bentlerinde *"bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline konulması"* ve *"belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde seçme ve toplama eserler tertibi"* de ayrı birer derleme eser türü olarak sayılmıştır. Esasında bu tür eserlerin de veri tabanının yukarıda açıklanan unsurlarını kapsadığı söylenebilir. Dolayısıyla söz konusu eserlerin de veri tabanı sayılıp sayılmayacağı sorusunun cevaplanması gerekir. Bu soru, özellikle FSEK ek madde 8'de öngörülen *sui generis* korumanın kapsamının belirlenmesi açısından önemlidir. Kanımızca ayrı bentlerde sayılmış olmaları, FSEK m. 6-6 ve 7'de öngörülen eserlerin veri tabanı kavramının dışında olduğu anlamına gelmez. Veri tabanlarına ilişkin FSEK'e eklenen hükümler (FSEK m. 6-11 ve ek madde 8), FSEK m. 6'da sayılan diğer derleme türlerine girmeyen veri setlerine de koruma sağlamak için getirilmiş olsa da bu hükümlerin kapsamı, sadece söz konusu veri setleriyle sınırlı değildir. Bu nedenlerle FSEK m. 6-6 ve 7'de sayılan derleme eserlerin, aynı zamanda veri tabanı niteliğinde de

Hukuku Dergisi 19, 32-33; Güçlütürk (n 18) 206-207.

20 Bu yönde bkz. Çolak (n 19) 3.

21 Özellikle belirli bir amaç için kullanılma şartını, belirli bir sistem veya metot çerçevesinde düzenlenme şartına göre daha sıkı yorumlayan yazarlar için bkz. Tekinalp, *Fikri Mülkiyet* (n 19) 140; Güçlütürk (n 18) 206-207.

22 Yargıtay 11 HD, E 2020/5940 K 2022/2992, 13.04.2022.

23 Bu yönde bkz. Ateş, *Eser* (n 18) 366.

24 Yargıtay 11 HD, E 2015/12979 K 2016/6593, 14.06.2016.

25 Yargıtay 11 HD, E 2012/12994 K 2013/10963, 27.05.2013

26 Yargıtay 11 HD, E 2012/1057 K 2013/17646, 04.10.2013.

27 Yargıtay 11 HD, E 2012/15328 K 2014/4362, 07.03.2014.

sayılması ve gerekli şartları sağlamaları halinde veri tabanına ilişkin korumalardan yararlanması gerektiği kanısındayız[28].

D. BAZI DİJİTAL HİZMETLERİN VERİ TABANI NİTELİĞİ

Dijital ekonomide faaliyet gösteren oyuncuların önemli bir bölümü, veri temelli bir hizmet sunmaktadır. Söz konusu dijital oyuncuların veriyi kullanma ve sunma biçimleri, birbirinden farklılaşan yönlere sahip olsalar da belirli kategorilere ayrılabilir.

Uygulamada birçok dijital oyuncu, birden fazla müşteri veya kullanıcı grubunun etkileşimini sağlayan bir platform olarak faaliyet göstermektedir. Çevrim içi yemek sipariş hizmeti sunan veya ikinci el araç satış ilanlarının yer aldığı platformlar, buna örnek verilebilir. Bu tür platformlarda, belirli kriterlere göre yemek hizmeti veren restoranlar veya araç ilanları listelenir. Her bir restoran veya ilan sayfası, kullanıcılar için listelenen diğer restoran veya ilan sayfalarından bağımsız olarak işlev görür. Dolayısıyla bu tür platformların bağımsızlık kriterini sağladığı ve veri tabanı niteliğinde olduğu söylenebilir. Benzer bir sonuca, satıcıların mal ve hizmetlerini satışa sundukları Amazon.com gibi çevrim içi pazaryerleri için de varılabilir.

Profillerin ve içeriklerin listelendiği sosyal ağ platformları ile film veya müziklerin listelendiği Netflix, Apple TV, Spotify ve benzeri platformların da bağımsızlık kriterini ve veri tabanının diğer unsurlarını karşıladığı açıktır. Çevrim içi ansiklopedi niteliğinde olan Wikipedia da bağımsız içeriklerden oluşan bir veri tabanı niteliğindedir[29].

Çevrim içi ara motorlarının veri tabanı niteliğinin ise daha detaylı tartışılması gerekir. Bu tür platformlar, genellikle anahtar sözcük ile yapılan sorgulamalar neticesinde algoritmalar aracılığıyla en ilgili sonuçları listelemektedir. Diğer bir deyişle bu tür platformlar, verileri belirli bir sistematikte tutmamakta, sorgulama sonuçlarının sunulması sırasında bir düzen oluşmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği üzere *Fixtures Marketing v OPAP* kararında, Hukuk Sözcüsü, verilerin söz konusu şekilde sorgulamalar sonucunda düzenlenebilir olmasını, belirli bir sistem veya metot çerçevesinde düzenlenme şartı yönünden yeterli görmüştür[30]. Bu görüş çerçevesinde çevrim içi arama motorları da veri tabanı niteliği taşır.

Sorgulamalar sonucunda düzenlenebilir olma kriterinin, yapay zekâya dayalı uygulamalar bakımından sağlanıp sağlanmayacağı ise tartışmalı olabilir. Kara kutu (*black box*) sistemiyle çalışan yapay zekânın sorgulamalar sonucu sunduğu cevapları neye göre seçtiği veya belirlediği insanlar tarafından bilinmez[31]. Yapay zekânın sunmuş olduğu sonuç, sorguya göre veri setinden ilgili verilerin çekilip listelenmesinden ziyade, yapay zekânın makine öğrenmesi neticesinde vermiş olduğu kendi cevabı niteliğindedir. Bu bakımdan bir gerçek kişinin sorguya verdiği cevap ile yapay zekânın verdiği

28 Benzer yönde bkz. Yavuz Selim Şener, *Fikri Mülkiyet Hukukunda Dijital Veri Tabanlarının Korunması* (Adalet 2013) 31.

29 Bkz. aşağı V.B.

30 Bkz. yukarı II.A.

31 Yapay zekânın kara kutu özelliği hakkında bkz. Yavar Bathaee, 'The Artificial Intelligence Black Box and the Failure of Intent and Causation' (2018) 31(2) Harvard Journal of Law & Technology 890, 897-906.

cevap arasında bir fark bulunmadığı görüşündeyiz. Netice olarak yapay zekânın eğitilmesinde kullanılan yığın halindeki veri seti, sırf yapay zekânın sorgulara cevap vermesi sebebiyle, belirli bir sistem veya metot çerçevesinde düzenlenme şartını sağlamaz. Söz konusu veri seti, ancak yapay zekâdan bağımsız olarak bu şartı sağlarsa veri tabanı olarak kabul edilebilir.

E. VERİ TABANI KORUMASININ KAPSAMI DIŞINDA KALAN UNSURLAR

Yukarıda ifade edildiği üzere veri tabanı, verilerin belirli bir sistem veya metot çerçevesinde sunulmasını kapsar. Bu sunumun oluşturulmasında kullanılan bazı unsurlar, veri tabanı kavramının ve ona tanınan fikri mülkiyet korumasının kapsamı dışında kalır.

Öncelikle veri tabanı koruması, veri tabanında kullanılan verilerin kendisini içermez. Bu husus, Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması (*Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*, TRIPS) m. 10/2'de ve karşılaştırmalı hukuk düzenlemelerinde (Veri Tabanı Direktifi m. 3/2; ABD Telif Kanunu m. 103(b)) açıkça belirtilmiştir. FSEK m. 6-11'de de veri tabanlarına sağlanan korumanın, veri tabanı içinde bulunan veri ve materyalin korunması için genişletilemeyeceği açıkça ifade edilmiştir. *Sui generis* hakkı düzenleyen FSEK ek madde 8'de bu yönde özel bir açıklama olmasa dahi bu ilkenin, söz konusu hak kapsamında da uygulanacağı konusunda şüphe bulunmamaktadır[32].

Veri tabanının elektronik ortamda kullanıcıların erişimine sunulmasında kullanılan yazılım da veri tabanı korumasının kapsamı dışındadır[33]. Söz konusu yazılım, hususiyet şartını taşıması durumunda ayrıca eser olarak korunur. Aynı ilke, veri tabanının sunumunda kullanılan grafik tasarımlar için de geçerlidir. Veri tabanı korumasının kapsamı dışında kalan söz konusu tasarım da özgün olması şartıyla güzel sanat eseri olarak korunabilir.

III. VERİ TABANLARININ ESER OLARAK KORUNMASI

A – VERİ TABANLARI BAKIMINDAN HUSUSİYET ŞARTININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1. ABD Hukukunda

ABD Telif Kanunu m. 101'de telif hukuku kapsamında korunan derlemeler bakımından *özgün bir eser oluşturacak şekilde* seçilme, koordine edilme veya düzenlenme şartı açıkça aranmıştır. ABD Yüksek Mahkemesi (*Supreme Court*), *Feist Publications v. Rural* kararında[34], derlemeler bakımından hususiyet şartının uygulanışına ilişkin ilkeleri ortaya koymuştur. Söz konusu karar, yetkili telefon hizmeti sunucusu olan Rural Telephone Service Company ("Rural") tarafından hazırlanan beyaz ve

32 Veri Tabanı Direktifi m 7/4'te *sui generis* hak korumasının, veri tabanının içeriğine ilişkin haklara halel getirmeyeceği açıkça düzenlenmiştir.

33 Ateş, *Eser* (n 18) 370.

34 *Feist Publications, Inc. v. Rural Tel. Serv. Co.,* 499 U.S. 340 (1991).

sarı sayfalar telefon rehberlerindeki verilerin Feist Publications tarafından izinsiz kullanılmasının, Rural'ın derleme hakkını ihlal edip etmediği sorununa ilişkindir. Bölge mahkemesi (*district court*) ve ABD Temyiz Mahkemesi, telefon rehberinin derleme olarak telif hukuku kapsamında korunabileceği yönünde karar vermiştir. Söz konusu mahkemeler, hususiyet şartının değerlendirmesinde derlemenin meydana getirilmesine harcanan emeği ve yatırımı esas almıştır. ABD Yüksek Mahkemesi ise "alın teri" (*sweat of the brow*) olarak adlandırılan söz konusu kriterin telif hakkı korumasında bir ölçüt olarak dikkate alınmayacağı görüşünü benimsemiştir. Yüksek Mahkeme, özgünlüğün derleme içerisindeki verilerin seçiminde veya düzenlenmesinde aranması gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte Yüksek Mahkeme, söz konusu hususiyet şartının katı uygulanmaması gerektiğini belirtmiştir. Mahkemeye göre derlemenin seçiminde veya düzenlenmesinde gösterilecek minimal düzeyde yaratıcılık, hususiyet şartının sağlanması bakımından yeterli sayılacak ve derlemelerin hepsi olmasa da önemli bir çoğunluğu bu testi geçecektir[35]. Yüksek Mahkeme, somut olayda abonelerin telefon numaralarının alfabetik olarak sıralanmasından oluşan telefon rehberinin, hususiyet şartını sağlamayacağı sonucuna varmıştır[36].

Hususiyet şartının uygulanması bakımından bazı ABD Temyiz Mahkemesi kararları da yol gösterici niteliktedir. ABD Temyiz Mahkemesi, *Feist Publications v. Rural* kararından önce vermiş olduğu *Financial Information v. Moody's Investors Service* kararında[37], finansal araç niteliğindeki belediye bonolarına ilişkin kartlarda beş unsurun listelenmesinin, özgünlük sağlayacak bir seçim içermediği sonucuna varmıştır. Yine *Feist Publications v. Rural* kararından önceki dönemde verilen *Eckes v. Card Prices Update* kararında[38], ABD Temyiz Mahkemesi, 18.000 beyzbol kartından 5.000 adedinin "premium" olarak seçilmesinin, verilerin seçiminde yaratıcılık içerdiğini, dolayısıyla da hususiyet şartını karşıladığını kabul etmiştir.

ABD Temyiz Mahkemesi, *Feist Publications v. Rural* kararından sonra vermiş olduğu *Kregos v. Associated Press* kararında[39] ise karşı takım oyuncusunun geçmiş performansına ilişkin dokuz istatistik verisini içeren beyzbol oyuncu istatistik formunu hususiyet şartı bakımından değerlendirmiştir. Kararda, oyuncu özelinde somut verilerin girilmediği boş formun, yani dokuz istatistik kategorisinin seçilişinin kendisinin özgün olup olmadığı tartışılmıştır. Bölge mahkemesi, boş formların derleme sayılamayacağı gerekçesiyle Kregos'a ait formun derleme olarak korunamayacağına karar vermiştir. Temyiz Mahkemesi ise boş formdaki kategorilerin seçilişinin minimal düzeyde yaratıcılık içermesi halinde, hususiyet şartının sağlanabileceğini belirtmiştir. Mahkeme, bu doğrultuda Kregos'un formundaki dokuz beyzbol istatistik kategorisinin seçiminin, daha önceden başkaları tarafından kullanılmaması sebebiyle özgün kabul edilmesinin mümkün olduğunu, ancak bu forma ilişkin telif hakkının, başkalarının önemsiz olmayan nitelikte değişiklik yaptıkları benzer formları kullanmalarını engelleme yetkisi vermeyeceğini ifade etmiştir.

35 ibid 358-359.

36 Mahkeme, dava konusu rehberin düzenlenmesinin yasal zorunluluk olmasını da hususiyet şartının sağlanmasını engelleyen bir faktör olarak dikkate almıştır, ibid 363.

37 *Financial Information, Inc. v. Moody's Investors Service*, 808 F.2d 204 (2d Cir. 1986).

38 *Eckes v. Card Prices Update*, 736 F.2d 859 (2d Cir. 1984).

39 *Kregos v. Associated Press*, 937 F.2d 700 (2d Cir. 1991).

ABD Telif Ofisi ise (i) belirli bir bölgeye ilişkin en iyi hizmetler rehberini, (ii) 2011 yılının en iyi kısa hikayelerden oluşan koleksiyonu (iii) 2004'ün hit şarkılarından oluşan koleksiyonu, (iv) en iyi haber fotoğraflarından oluşan kitabı, (v) metin, fotoğraf ve grafikten oluşan web sitesini, (vi) belirli bir konudaki makalelerden oluşan akademik dergiyi, (vii) farklı gazeteciler tarafından yazılan makaleleri içeren gazeteyi ve (viii) metin ve fotoğraflardan oluşan kataloğu eser olarak korunabilecek derlemeler arasında saymıştır[40].

Özetle ABD hukukunda derlemelerin özgünlüğünün değerlendirilmesinde, derlemenin meydana getirilmesi için harcanan emek veya yapılan yatırım değil, verilerin seçilişindeki veya düzenlenmesindeki düşünsel yaratıcılık esas alınmaktadır. Ancak özgünlük için gerekli yaratıcılık eşiği düşük tutulmakta, asgari düzeyde yaratıcılıkla mevcut derlemelerden farklılaşma bu bakımdan yeterli görülmektedir.

2. AB Hukukunda

Veri Tabanı Direktifi m. 3/1'de "*içeriklerin seçimi veya düzenlenmesi bakımından sahibinin kendi fikri yaratısını içeren*" veri tabanlarının telif hakkı ile korunacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla hususiyet şartı, veri tabanlarının eser olarak korunması bakımından da aranmaktadır. Hükmün ikinci cümlesinde, veri tabanlarının eser olarak korunmasında hususiyet şartı dışında başka bir kriterin dikkate alınmayacağı açıkça belirtilmiştir. Veri Tabanı Direktifi'nin giriş kısmının 16'ncı paragrafında estetik veya niceliksel kriterlerin, veri tabanının eser niteliğinin değerlendirmesinde esas alınmayacağı ifade edilmiştir. Bu kapsamda veri tabanının oluşturulması ve sunulması için yapılan yatırım gibi niceliksel kriterler, veri tabanının eser sayılmasında herhangi bir role sahip değildir. Direktifte yapılan bu vurguyla, bazı üye devletlerde eser niteliğindeki veri tabanlarının belirlenmesinde esas alınan "alın teri" ölçütünün kullanım dışı bırakılması amaçlanmıştır. Aşağıda da belirtildiği üzere veri tabanlarına yapılan yatırım, *sui generis* hak korumasının bir unsuru olarak öngörülmüştür.

Veri Tabanı Direktifi'nin giriş kısmının 19'uncu paragrafında, birkaç şarkıdan oluşan bir derlemenin eser korumasından yararlanamayacağı ifade edilmiştir. Söz konusu derlemenin yaratıcılık içermediği açık olduğu için bu örneğin, hususiyet kriterinin uygulanması konusunda herhangi bir belirlilik sağladığını söylemek güçtür.

ABAD, *Football Dataco and Others* kararında[41], veri tabanları özelinde hususiyet şartının nasıl değerlendirileceğine ışık tutmuştur. Söz konusu karar, futbol fikstür listelerinin eser olarak korunabilirliği konusunda İngiliz Mahkemesi tarafından iletilen soruya ilişkin verilmiştir. ABAD, veri tabanlarının özgünlüğünün içerdikleri verinin seçiminde veya düzenlenmesinde aranacağını açıkça ifade etmiştir. Buna göre veri tabanını meydana getiren kişinin, verilerin seçimi veya düzenlenmesinde özgür ve yaratıcı seçimleri ile kendi kişisel dokunuşunu (*personal touch*)

40 U.S. Copyright Office, 'Copyright in Derivative Works and Compilations' <https://www.copyright.gov/circs/circ14.pdf> accessed 15 Mayıs 2025, 1-2.

41 Case C-604/10 *Football Dataco v Yahoo! UK* [2012].

sergilemesi halinde, hususiyet şartı sağlanmış sayılır[42]. Söz konusu yaratıcılığın verilerin "seçimi" veya "düzenlenmesi" faaliyetlerinden sadece birinde gösterilmesi yeterli görülmüştür.

ABAD, veri tabanının oluşturulmasının önemli çaba ve yetenek gerektirmesinin, onun telif hakkı korumasından yararlanıp yararlanmayacağının tespiti bakımından önemli olmadığını teyit etmiştir[43]. Yine mahkeme, verinin yaratılmasındaki fikri çaba ve becerinin, veri tabanının eser niteliği bakımından dikkate alınmayacağını vurgulamıştır. Bu kapsamda bir futbol liginde hangi hafta hangi takımların birbiriyle karşılaşacağının belirlenmesi işleminin belirli kural, parametre ve organizasyonel sınırlara göre yapılmasının ve bu amaçla harcanan fikri çaba ve becerinin, verilerin seçimi veya düzenlenmesinden ziyade, verinin kendisinin oluşturulması ile ilgili olduğunu, dolayısıyla da veri tabanının eser niteliğine etki etmeyeceğini ifade etmiştir[44]. Mahkeme, son olarak telif hakkı koruması için verilerin seçiminin veya düzenlenmesinin verinin değerine önemli bir katkı yapmasının gerekli olmadığını açıklığa kavuşturmuştur[45].

ABAD, *Football Dataco and Others* kararında veri tabanının eser sayılabilmesi için verilerin seçiminde veya düzenlenmesinde yaratıcılık gösterilmesinin gerekli ve yeterli olduğunu ifade etmiş, ancak bu yaratıcılığın seviyesine ilişkin özel bir belirleme yapmamıştır. *Infopaq International* kararında[46] ABAD, hususiyet kriteri bakımından veri tabanlarının, bilgisayar programları ve fotoğraf gibi diğer eserlerle aynı durumda olduğuna yönelik açıklamalarda bulunmuştur. Bu karar uyarınca AB hukukunun hususiyet şartına ilişkin ilkelerinin, veri tabanları açısından da uygulanacağı söylenebilir.

3. Türk Hukukunda

FSEK m. 1/B(a) uyarınca bir fikir ve sanat mahsulünün eser olarak korunabilmesi için sahibinin hususiyetini taşıması gereklidir. Hususiyet şartının derleme eserleri de kapsadığı, FSEK m. 1/B(d)'deki derleme eser tanımdan da çıkarılabilir. Bu tanıma göre derleme eser, *"Özgün eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla, ansiklopediler ve antolojiler gibi muhtevası seçme ve düzenlemelerden oluşan ve bir düşünce yaratıcılığı sonucu olan eseri"* ifade eder. Bu tanımdan, "seçme ve düzenlemelerden oluşma" ve "bir düşünce yaratıcılığı sonucu olma" şartlarının birbirinden bağımsız iki unsur olduğu algısı ortaya çıkabilir. Öğretide bu durumun mehaz düzenleme olan Bern Sözleşmesi'ndeki derleme eser tanımının yanlış çevrilmesinden kaynaklandığı, söz konusu ifadeden *"içeriklerinin seçimi veya düzenlenmesi itibarıyla yaratıcı düşünce ürünü niteliğinde olan"* eserlerin anlaşılması gerektiği savunulmuştur[47]. Bu görüşe biz de katılmaktayız.

42 ibid par 29, 38.

43 ibid par 42.

44 ibid par 32-36.

45 ibid par 41.

46 Case C5/08 *Infopaq International v Danske Dagblades Forening* [2009] ECR I6569, par 35.

47 Mustafa Ateş, 'Veri Tabanlarının Hukuki Koruması' (2006) 55(1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 47, 35. Buna karşılık *Tekinalp*, düşünce yaratıcılığının derlemeyi oluşturan "seçme" ve "düzenleme" çalışmasına özgülenmeyeceğini, yaratıcılığın derleme eserin bütünü için gerektiğini savunmuştur, Ünal Tekinalp, 'Derleme Eser, Düşünce Yaratıcılığı ve Bunun 'Hususiyet' Üzerindeki Etkisi' (2005) 5(1) Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi 69, 75.

"Derleme eser" kavramı, veri tabanlarının tamamını kapsayacak şekilde kaleme alınmamış olsa dahi veri tabanlarının da içeriklerin seçiminde veya düzenlenmesinde yaratıcılık içermeleri halinde eser olarak korunabileceği kabul edilmelidir. FSEK m. 6-11'de "hususi bir plan" dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi şartının aranması da bu sonucu desteklemektedir.

Veri tabanları açısından hususiyet şartının uygulanması konusunda yerleşmiş bir içtihattan bahsetmek güçtür. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2014 yılında vermiş olduğu bir kararında[48], FSEK m. 1/B(d) uyarınca bir fikri ürünün veri tabanı olarak nitelendirilebilmesi için söz konusu derlemenin bir düşünce yaratıcılığı sonucu meydana getirildiğinin belirlenmesi gerektiğini, bu bakımdan düşünce yaratıcılığı unsurunun, eserlerin subjektif unsuru olan hususiyet koşulunun karşılığı olduğunu ifade etmiştir. Mahkeme, söz konusu yaratıcılığın verilerin seçimi veya derlenmesine ilişkin olması gerekliliği konusunda ise bir belirleme yapmamıştır.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin daha yakın tarihli bir kararı[49] ise veri tabanları özelinde hususiyet şartının uygulanması konusunda kafa karışıklığı yaratır niteliktedir. Mahkeme, açıkça veri tabanı türündeki eserlerde temel amacın, emeğin ve yatırımların korunması olduğunu ve FSEK m. 1/B anlamında "hususiyet şartının aranmadığını belirtmiştir. Mahkemeye göre "*…bir veri tabanının eser olarak korunabilmesi için, "sahibinin hususiyetini taşıma" anlamında bir özelliğe sahip olması gerekmese bile, önceki veri tabanlarına göre belirli bir ölçüde orjinallik (özgünlük) içermesi, belirli konularda oluşan bilgi ihtiyacını karşılama konusunda, ihtiyaç duyulan verilerin; alfabetik, kronolojik veya başka bir mantık silsilesi içerisinde veri tabanı dizgesine yerleştirilmesi, aranıldığında kolaylıkla bu bilgilere ulaşabilmesini sağlayacak nitelikte olması gerekir.*" Yargıtayın, kendi içtihadıyla da çelişen bu yaklaşımına katılmamaktayız. Hususiyet şartının, derleme eser niteliğindeki veri tabanları açısından da aranması gerektiğine şüphe yoktur.

FSEK m. 6-11'de verilerin "seçilip derlenmesinden" bahsedilmesi sebebiyle, hususiyetin hem verilerin seçiminde hem de düzenlenmesinde bulunması gerektiği iddia edilebilir[50]. Ancak veri tabanlarına ilişkin uluslararası sözleşmeler ve mehaz AB düzenlemelerinde olduğu gibi Türk hukukunda da fikri yaratıcılığın, verilerin seçiminde *veya* düzenlenmesinde aranması gerektiği kanısındayız[51]. Verilerin seçiminde yaratıcılığın yeterli olmasının bir sonucu olarak kelimelerin alfabetik olarak sıralanması sebebiyle düzenlenmesinde yaratıcılık bulunmayan sözlüklerin de eser olarak korunması mümkündür. Bunun dışında boş form şeklindeki veri tabanlarının, veri kategorisi başlıklarının belirlenmesinde ve sıralanmasında, yani verilerin düzenlenmesinde özgünlük içermesi halinde eser olarak korunması mümkündür.

48 Yargıtay 11 HD, E 2012/15328 K 2014/4362, 07.03.2014.

49 Yargıtay 11 HD, E 2020/5940 K 2022/2992, 13.04.2022.

50 Bu yönde bkz. Çolak (n 19) 34.

51 *Ateş*, FSEK m. 6-11'deki ifadeyi eleştirmiş ve hükmün sadece içeriğinin düzenlenmesi itibarıyla hususiyet arz eden veri tabanlarına koruma sağlayacak şekilde AB mevzuatına uygun hale getirilmesi gerektiğini savunmuştur, Ateş, Veri Tabanları (n 47) 68-69.

ABD hukukunda özgünlük için yeterli görülen "minimal yaratıcılık" kriterinin, Türk hukukunda esas alınmaması gerektiği kanaatindeyiz. Bu kapsamda hususiyet şartına ilişkin benimsenen genel ilkelerin, veri tabanlarının eser niteliğinin belirlenmesi bakımından da uygulanması gerekir.

4. Bazı Dijital Platformlar Bakımından Hususiyet Şartının Değerlendirilmesi

Yukarıda açıklanan hususiyet şartına ilişkin ilkeler, dijital platformların veri tabanları bakımından da uygulanır. Bu ilkeler çerçevesinde uygulamada sık görülen bazı dijital veri tabanı örnekleri özelinde hususiyet şartı değerlendirilmelidir.

Çevrim içi arama motorlarında yapılan sorgulama sonucunda en ilgili içeriklerin listelenmesi, bir insanın düşünsel yaratıcılığından ziyade, arama motorunda kullanılan algoritmadan kaynaklanır. Düşünsel yaratıcılık bulunmadığı için arama sonuçlarındaki içeriklerin seçiminde veya düzenlenmesinde bir özgünlükten bahsedilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla da çevrim içi arama motorları, eser niteliğinde veri tabanı sayılmazlar. Bununla birlikte arama motorunda kullanılan algoritmanın kendisi, özgünlüğe sahip olması halinde bilgisayar programı olarak ayrıca eser korumasından yararlanır.

Dijital ilan platformlarının veri tabanları, ilan verenler tarafından veri tabanına yüklenebilecek veri kategorilerinin belirlenmesinde düşünsel yaratıcılık bulunması halinde eser niteliğinde sayılabilir. Ancak uygulamada söz konusu düşünsel yaratıcılığın sağlanma ihtimalinin yüksek olmadığı belirtilmelidir. Özellikle ilan konusu araçlara ilişkin yaş, model, km, renk gibi ilanda bulunması olağan olan verilerin seçiminin yaratıcılık içerdiği söylenemez. Söz konusu veri kategorilerinin daha önceden başka ilan platformlarında kullanılmamış olması, tek başına hususiyet kriterinin sağlanması için yeterli kabul edilmemelidir. Bu değerlendirmelerimiz, çevrim içi sipariş platformları ile diğer çevrim içi pazaryerleri ve sosyal ağ platformları açısından da geçerlidir.

Bir dijital içtihat bankası, yargı kararlarının seçiminde veya düzenlenmesinde yaratıcılık içermesi halinde eser olarak korunabilir. Mahkeme kararlarının; karar tarihi ve numarası, kararı veren mahkeme veya ilgili olduğu kanun maddesine göre listelenmesi durumunda, verilerin düzenlenmesinde yaratıcılık bulunduğundan bahsedilemez. Bununla birlikte söz konusu listelemede yer alacak kararların seçiminde bir insanın düşünsel yaratıcılığının bulunması durumunda, yine eser niteliğinde bir veri tabanından bahsedilebilir. Yargı kararlarının belirli kavram veya konulara göre endekslenmesi durumunda ise hem verilerin seçiminde hem de verilerin düzenlenmesinde düşünsel yaratıcılık söz konusu olabilir.

Dijital film/dizi platformlarında içeriklerin drama, aksiyon, komedi gibi belirli kategorilere ayrılarak listelenmesi, verilerin düzenlenmesi bakımından bir yaratıcılık içermez. Ancak film içeriklerinin söz konusu kategorilere göre sınıflandırılmasının, içeriğin seçilmesinde yaratıcılık içerdiği söylenebilir. Kullanıcının izlediği yapımlara göre algoritma aracılığıyla ona özel bir liste oluşturulmasında ise insanın düşünsel yaratıcılığından kaynaklanan bir seçim söz konusu olmadığı için özgünlükten bahsedilemez.

B. VERİ TABANLARININ ESER SAHİPLİĞİ

ABD hukukunda bir eserin özgünlüğünü meydana getiren gerçek kişi, eser sahibi sayılır[52]. ABD Telif Kanunu'nda, veri tabanlarının eser sahipliği hususu özel olarak düzenlenmemiştir. Dolayısıyla veri tabanının eser sahibi, veri ve materyallerinin seçiminde veya düzenlenmesinde özgünlük sergileyen kişi veya kişilerdir.

AB hukukunda ise Veri Tabanı Direktifi m. 4, veri tabanları bakımından eser sahipliğini özel olarak düzenlemiştir. Hükmün ilk fıkrasına göre *"Bir veri tabanının eser sahibi, onu meydana getiren gerçek kişi veya gerçek kişiler grubu ya da Üye Devletlerin mevzuatının izin verdiği durumlarda, bu mevzuat tarafından hak sahibi olarak belirlenen tüzel kişidir."* Görüldüğü üzere üye devlet mevzuatlarının izin verdiği durumda veri tabanının eser sahibinin bir tüzel kişi olması da mümkündür. Bunun dışında AB hukukunda da veri tabanını meydana getiren kişi, eser sahibi sayılır. Veri Tabanı Direktifi m. 4'ün üçüncü fıkrasında, veri tabanının birden fazla gerçek kişi tarafından ortaklaşa olarak meydana getirildiği durumlarda, münhasır hakların ortaklaşa olarak sahip olunacağı ifade edilmiştir.

Türk hukukunda eser sahipliğine ilişkin genel ilke, veri tabanları açısından da uygulanır. FSEK m. 8/1 uyarınca bir eserin sahibi, onu meydana getirendir. Dolayısıyla veri tabanını düşünsel yaratıcılığını katarak medyana getiren gerçek kişi, eser sahibi sayılır[53]. Veri tabanının birden fazla kişi tarafından meydana getirilmesi durumunda ise çeşitli ihtimallere göre bir değerlendirme yapılmalıdır. Verilerin seçiminin ve düzenlenmesinin farklı kişiler tarafından gerçekleştirildiği ve her iki işlemin de hususiyet içerdiği bir ihtimalde, esasen her bir tarafın katkısı birbirinden ayrıştırılabilir niteliktedir. Örneğin romanların sınıflandırılması için özgün kategori başlıklarının belirlendiği bir veri tabanı, her bir kategorinin altındaki romanlar somut olarak seçilmese dahi tek başına eser olarak korunabilir. Diğer yandan bu veri tabanının içerdiği kategorilerden birinin altındaki romanların bir başkası tarafından özgün bir seçime dayalı olarak listelenmesi de ayrıca eser niteliğinde sayılabilir. Bu örnekte roman kategorilerini oluşturan kişi ile münferit kategori altındaki romanları seçen kişi, FSEK m. 9/1 uyarınca veri tabanı üzerinde birlikte eser sahibi kabul edilmelidir. Roman listesinin birden fazla kişi tarafından ortaklaşa hazırlandığı durumda ise bu kişiler, FSEK m. 10/1 uyarınca söz konusu veri tabanı üzerinde iştirak halinde eser sahibi sayılır.

Eser niteliğindeki bir veri tabanının çalışanlar tarafından oluşturulması durumunda, eser sahibi veri tabanını meydana getiren çalışanlar olsa da veri tabanın üzerindeki mali haklar, sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça FSEK m. 18/2 uyarınca işverene ait olur.

C. VERİ TABANLARINA İLİŞKİN ESER SAHİPLİĞİ HAKLARI VE BUNLARIN İSTİSNALARI

ABD Telif Kanunu'nda eser niteliğindeki derlemelerden kaynaklı eser sahipliği hakları ve bunların sınırları ayrıca düzenlenmemiştir. Buna karşılık Veri Tabanı Direktifi m. 5, eser niteliğindeki veri

52 Garrett Huson, 'I, Copyright' (2018) 35(2) *Santa Clara High Technology Law Journal* 54, 65-72.

53 Şener (n 28) 101.

tabanlarının eser sahiplerine sağlanan mali hakları özel olarak saymıştır[54]. Bu hakların, genel olarak eserlere tanınan mali haklara paralel olduğu söylenebilir. Manevi haklar ise Direktifin kapsamı dışında bırakılarak Bern Sözleşmesi ile üye devletlerin mevzuatlarına tabi kılınmıştır (Veri Tabanı Direktifi giriş par. 28).

Veri Tabanı Direktifi m. 6'da ise veri tabanına sağlanan söz konusu mali hakların istisnaları listelenmiştir. Hükmün ilk fırkası uyarınca bir veri tabanının veya onun bir kopyasının yasal kullanıcısının, veri tabanının içeriğine erişim ve içeriklerin onun tarafından normal kullanımı amacıyla 5'inci maddede sıralanan fiillerden herhangi birini gerçekleştirmesi, veri tabanının eser sahibinin iznini gerektirmez. Üye devletler, bu istisnayı kendi ulusal mevzuatlarına aktarmakla yükümlü kılınmıştır. Hükmün ikinci fıkrasında ise ulusal mevzuatlara aktarılması üye devletlerin ihtiyarına bırakılan birtakım istisnalara yer verilmiştir[55]. Hükmün son fıkrasında ise istisnaların uygulanması ve yorumlanmasına ilişkin genel bir sınıra yer verilmiştir. Buna göre söz konusu istisnalar, hak sahibinin haklı menfaatlerine makul olmayan düzeyde zarar veren ya da veri tabanının normal kullanımıyla bağdaşmayan kullanımlara izin verecek şekilde yorumlanamaz.

FSEK'te veri tabanlarına ilişkin eser sahipliği hakları konusunda özel bir hüküm bulunmamaktadır. Veri tabanlarının eser sahipleri, diğer eser sahipleri gibi FSEK m. 14 ila m. 17'de düzenlenen manevi haklar ile FSEK m. 21 ila m. 25 arasında düzenlenen mali haklara sahiptir[56]. Yine FSEK m. 30 ve devamında düzenlenen sınırlamalar, veri tabanlarına ilişkin mali haklar hakkında da uygulanır. Dijital veri tabanları bilgisayar programları aracılığıyla bireylerce kullanılabiliyor olsa dahi bu veri tabanları, FSEK m. 38'de öngörülen şahsi kullanım istisnası açısından bilgisayar programı sayılmaz. Dolayısıyla veri tabanlarının lisansız kopyasının ticari olmayan bir amaçla kullanılması durumunda, veri tabanı sahibinin çoğaltma hakkı ihlal edilmez[57]. Ancak bu halde, veri tabanına erişilmesini sağlayan bilgisayar programına ilişkin mali hakların ihlali gündeme gelir.

54 Buna göre veri tabanının eser sahibi, (i) veri tabanının herhangi bir araçla ve herhangi bir şekilde tamamen veya kısmen, geçici veya kalıcı olarak çoğaltılması, (ii) veri tabanının veya onun kopyalarının herhangi bir şekilde kamuya dağıtılması, (iii) veri tabanının bir kopyasının hak sahibi tarafından veya onun izniyle AB'de ilk kez satışa sunulması, (iv) veri tabanının kamuya herhangi bir şekilde iletimi, gösterimi veya temsili ve (v) veri tabanının çevirisi, işlenmesi, düzenlenmesi veya başka bir şekilde değiştirilmesi ve bu işlemlerin sonuçlarının herhangi bir şekilde çoğaltılması, dağıtılması, iletilmesi, gösterilmesi ya temsili işlemlerini gerçekleştirme ve bunlara izin verme konusunda münhasır hakka sahiptir.

55 Özel olarak sayılan istisnalar şöyledir: (i) elektronik olmayan veri tabanının kişisel amaçlarla çoğaltılması, (ii) kaynak belirtildiği sürece ve ulaşılmak istenen ticari olmayan amacın haklı kıldığı ölçüde, eğitim veya bilimsel araştırma için örnekleme amacıyla sınırlı olarak kullanım ve (ii) kamu güvenliği amacıyla veya idari veya yargısal bir süreç kapsamında kullanım. Dijital Tek Pazar Direktifi'nin (*Digital Single Market Directive*) 3 ila 6'ncı maddelerinde; veri madenciliği, bilimsel araştırma, sınır ötesi eğitim faaliyetleri ve kültürel mirasın korunması konuları özelinde ek bazı istisnalar öngörülmüştür.

56 Bu hakların veri tabanları özelinde incelenmesi konusunda bkz. Şener (n 28) 109-118.

57 Bu yönde bkz. Şener (n 28) 122. Aksi yönde bkz. Tekinalp (n 19) 140.

IV. VERİ TABANLARININ *SUİ GENERİS* HAK KAPSAMINDA KORUNMASI

A. AB HUKUKUNDA

1. Genel Olarak

Veri Tabanı Direktifi'nde, daha önceden bazı üye devletlerde benimsenen alın teri kriteri[58], eser niteliğindeki veri tabanlarının belirlenmesi bakımından bir belirleyici olmaktan çıkarılmıştır. Bununla birlikte Direktif, *sui generis* hak kapsamında veri tabanları için alın teri kriterini temel alan yeni bir tür koruma sağlayarak bir tür orta yol bulmuştur.

Sui generis hakkın öngörülmesinin arkasında yatan amaçlardan biri, veri tabanı yatırımlarının teşvik edilerek AB'deki veri tabanı sayısının artırılmasıdır. ABD hukukunda böyle bir korumanın bulunmamasının, veri tabanı konusunda AB'ye bir avantaj sağlayacağı düşünülmüştür[59]. Ne var ki Veri Tabanı Direktifi'nin değerlendirilmesine ilişkin 2018 tarihli Personel Çalışma Dokümanı'nda (*Staff Working Document*), *sui generis* hakkın veri tabanları sektöründe AB'nin rekabetçiliğini arttırdığına yönelik somut bir kanıtın bulunmadığı ifade edilmiştir[60].

2. Sui Generis Hakkın Konusu Veri Tabanları

a. Genel İlkeler

Veri Tabanı Direktifi m. 7/1 uyarınca *sui generis* hakkın konusunu, "*içeriğin elde edilmesi, doğrulanması veya sunulması için niteliksel ve/veya niceliksel olarak esaslı bir yatırım*" yapılan veri tabanları oluşturur. Bu noktada "esaslı yatırım", *sui generis* haktan yararlanan veri tabanlarının belirlenmesi konusunda ana kriter niteliğindedir.

ABAD, çeşitli kararları ile esaslı yatırım kriterine ışık tutmuştur[61]. İlk olarak veri tabanına yapılan yatırımın; insan gücü, teknik veya finansal kaynakların aktarımını içerebileceği teyit edilmiştir[62]. Yatırımın, *sui generis* hakkın doğumunu sağlayabilmesi için "niteliksel" veya "niceliksel" açıdan esaslı olması gerekir. "Niceliksel yatırım", veri tabanı için aktarılan para gibi ölçülebilir kaynakları ifade ederken, "niteliksel yatırım" ile kastedilen veri tabanı için harcanan fikri çaba ve enerji gibi

58 Veri Tabanı Direktifi'nin kabulünden önce üye devletlerin mevzuatları hakkında detaylı bilgi için bkz. Mark Davinson, *The Legal Protection of Databases* (Cambridge University Press 2003) 103-159.

59 European Commisson, 'Commission Staff Working Document – Evaluation of Directive 96/9/EC on the legal protection of databases' SWD(2018) 147 final, 5.

60 ibid 17-19.

61 *Fixtures Marketing v OPAP* (n 5); Case 338/02 *Fixtures Marketing v Svenska Spel* [2004]; Case C-203/02 *British Horseracing Board v William Hill Organization* [2004]; Case C-304/07 *Directmedia Publishing v Albert-Ludwigs-Universität Freiburg* [2008].

62 *Fixtures Marketing v OPAP* (n 5) par 44; *Fixtures Marketing v Svenska Spel* (n 61) par 28.

ölçülebilir olmayan kaynaklardır[63]. *Sui generis* hak koruması için yatırımın hem niceliksel hem de niteliksel yönden esaslı olması gerekli olmayıp, söz konusu iki kriterden biri bakımından esaslı olması yeterlidir.

Ne kadarlık bir yatırımın esaslı sayılacağı ise ayrı bir sorundur. Veri Tabanı Direktifi'nin giriş kısmının 19'uncu paragrafında, bazı şarkı derlemelerinin CD'ye kaydedilmesinin, esaslı yatırım şartını sağlamayacağı açıkça ifade edilmiştir. Hem niteliksel hem de niceliksel açıdan yapılan yatırımın esaslı olmadığının açık olduğu bu örnek, sorun hakkında ışık tutucu olmaktan uzaktır. *Directmedia* kararında, ABAD, 34.900 Avro tutarındaki yatırımın esaslı nitelikte olduğuna karar vermiştir[64]. Alman Federal Yüksek Mahkemesi ise bir kararında 4.000 Avro tutarındaki yatırımı, esaslı sayılma bakımından yeterli görmüştür[65]. Diğer bazı üye devletlerde de *sui generis* hak koruması bakımından nispeten düşük yatırım eşikleri uygulanmıştır[66].

Veri tabanına yapılan yatırımın ölçümünde, içeriğin elde edilmesine (*obtaining*), doğrulmasına (*verifying*) veya sunulmasına (*presenting*) yapılan yatırımlar esas alınır. Veri Tabanı Direktifi m. 7/1'in lafzından açıkça anlaşıldığı üzere bu işlemlerden sadece birine esaslı yatırım yapılmış olması, *sui generis* hak koruması için yeterlidir.

İçeriğin elde edilmesi, halihazırda mevcut olan veri veya materyallerin veri tabanında toplanmasını ifade eder. Söz konusu toplama faaliyeti için harcanan kaynaklar, esaslı yatırım değerlendirmesinde dikkate alınır[67]. Veri tabanında yer alan içeriklerin oluşturulması için yapılan yatırımların, söz konusu değerlendirmeye dahil edilip edilmeyeceği ise ABAD kararlarıyla açıklığa kavuşturulmuştur. ABAD, bir futbol ligi fikstürünün oluşturulması amacıyla çeşitli maçların tarih ve saatlerinin ve takım eşleşmelerinin belirlenmesi[68] veya at yarışlarının organize edilmesi amacıyla at listelerinin oluşturulması[69] için kullanılan kaynakların, içeriğin elde edilmesiyle değil, içeriğin oluşturulmasıyla ilgili olduğunu, dolayısıyla da yatırımın esaslı olup olmadığı değerlendirmesinde göz ardı edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

İçeriğin doğrulanması ise bir veri tabanı oluşturulurken veya işletilirken o veri tabanındaki bilgilerin güvenirliliğinin sağlanmasına yönelik olarak toplanan materyallerin doğruluğunun takip edilmesini ifade eder. Sonradan veri tabanına dahil edilecek olan içeriklerin yaratılması sırasında bunların doğruluğunun denetlenmesi için harcanan kaynaklar, içeriğin yaratılması aşamasına yönelik olduğu için esaslı yatırım değerlendirmesinde dikkate alınmaz[70]. ABAD, bu doğrultuda at yarışlarının düzenlenmesi amacıyla yarış listeleri oluşturulurken yapılan bazı denetlemelerin, içeriği

63 ibid.

64 *Directmedia Publishing* (n 61).

65 *Zweite Zahnarztmeinung II* BGH 01.12.2010 I ZR 196/08.

66 Staff Working Document (n 59) 27-28.

67 Davinson (n 58) 85-86.

68 *Fixtures Marketing v OPAP* (n 5) par 41, 49, 53; *Fixtures Marketing v Svenska Spel* (n 61) par 25, 33, 37.

69 *British Horseracing Board* (n 61) par 38, 42.

70 *Fixtures Marketing v OPAP* (n 5) par 43; *Fixtures Marketing v Svenska Spel* (n 61) 27; *British Horseracing Board* (n 61) par 34.

oluşturulması aşamasına ilişkin olması sebebiyle veri tabanının içeriğinin doğrulanmasıyla ilişkili olmadığını belirtmiştir[71]. Mahkeme, futbol ligi fikstüründeki müsabakaların tarihleri belirlenirken bunların başka müsabakalarla çakışıp çakışmadığının denetlenmesinin ise esaslı yatırım niteliğinde olmadığını ifade etmiştir[72].

Son olarak içeriğin sunulması, veri tabanındaki içeriklerin belirli bir sistem veya metot çerçevesinde düzenlenmesini ve bunlara bireysel erişim sağlanmasını ifade eder[73]. Kullanıcıların veri tabanına ulaşabilmesi için gerekli alt yapının kurulaması amacıyla harcanan kaynaklar, bu kapsamda esaslı yatırım değerlendirmesinde göz önüne alınır.

Fixtures Marketing v OPAP kararında, ABAD Hukuk Sözcüsü, veri tabanının bir yan ürün olarak oluşturulduğu durumlarda *sui generis* hakkın kapsamı dışında olacağını iddia eden bölünme (*spin-off)* teorisinin[74] geçerli olmadığını ifade etmiştir[75]. Bu kapsamda futbol fikstürünün ve at listelerinin, futbol müsabakalarının ve at yarışlarının organize edilebilmesi için gerekli olan yan ürünler olması, tek başına onların *sui generis* korumasından yararlanmasına engel görülmemiştir[76].

b. Dijital Platformlar Bakımından Değerlendirmeler

Dijital platformların veri tabanları da içeriklerin elde edilmesine, doğrulanmasına veya sunulmasına esaslı yatırım yapılması durumunda *sui generis* hak korumasından faydalanabilir. Uygulamada dijital platformların, içeriğin elde edilmesine yatırım şartını karşılama ihtimalinin daha düşük olduğunu belirtmek gerekir. İçeriklerin kullanıcılar tarafından yüklendiği ilan platformları veya çevrim için pazaryerlerinin, verinin toplanmasına yatırım yaptığını söylemek güçtür. Dijital platformların sahip oldukları büyük verinin, makine veya sensörler (nesnelerin interneti – *Internet of Things*) yoluyla üretilen verilerden oluşması da mümkündür. AB hukukunda bu tür veri tabanlarının, mevcut verilerin elde edilmesinden ziyade verilerin üretilmesi konusunda yatırım içermeleri sebebiyle *sui generis* haktan yararlanamayacağı iddia edilmiştir[77]. Bununla birlikte *Autobahnmaut* kararında[78] Alman Federal Yüksek Mahkemesi, otoyolu kullanan araçlardan makine yoluyla araç ve trafik verilerinin toplanması için yapılan yatırımı, mevcut verilerin elde edilmesine yatırım sayarak veri tabanının *sui generis* hak kapsamına girdiği sonucuna varmıştır. Makine veya sensörler tarafından toplanan verilerden oluşan veri tabanlarında içeriğin elde edilmesine yatırımın mevcut olmadığı

71 *British Horseracing Board* (n 61) par 39-42.

72 *Fixtures Marketing v OPAP* (n 5) par 50; *Fixtures Marketing v Svenska Spel* (n 61) 34.

73 *Fixtures Marketing v OPAP* (n 5) par 43; *Fixtures Marketing v Svenska Spel* (n 61) 27.

74 *Spin-off* teorisi hakkında daha geniş bilgi için bkz. Estelle Derclaye, 'Databases Sui Generis Right: Should We Adopt The Spin Off Theory' (2004) 26(9) *European Intellectual Property Review* 402-413.

75 *Opinion of AG Stix-Hackl* (n 6) par 56, 57, 73.

76 *Fixtures Marketing v OPAP* (n 5); *Fixtures Marketing v Svenska Spel* (n 61); *British Horseracing Board* (n 61).

77 Bu yöndeki görüşler için bkz. Matthias Leistner, 'Big Data and the EU Database Directive 96/9/EC: Current Law and Potential for Reform' (2018) <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3245937> accessed 15 Mayıs 2025, dn 5.

78 *Autobahnmaut* BGH 25.03.2010 I ZR 47/08.

görüşü kabul edilse dahi söz konusu veri tabanlarının içeriklerin doğrulanmasına veya sunulmasına yatırım içermeleri, dolayısıyla *sui generis* haktan yararlanmaları mümkündür[79].

Dijital platformların, kullanıcılar tarafından yüklenilen verilerin doğruluğunu teyit etmek için masraflar yapması mümkündür. Yine makine ya da sensörler aracılığıyla üretilen veya toplanan verilerin doğruluğunun takip edilmesine yönelik yatırımlar da *sui generis* hak korumasını doğurabilir[80]. Ancak dijital platformların önemli bir bölümü, esas itibariyle içeriğin sunulmasına yapılan yatırımlar sebebiyle *sui generis* hak korumasına hak kazanabilir. Bir veri tabanının çevrim içi ortamda sürekli bir biçimde kullanıcıların erişimine sunulması, veri tabanının barındırılmasına yatırım yapılmasını gerekli kılar[81]. Bu yatırım, büyük veri niteliğindeki veri tabanlarını barındıran dijital platformlar için önemli boyutlara ulaşır. AB hukukunda esaslı yatırım eşiğinin düşük tutulduğu dikkate alındığında, dijital platformların önemli bir bölümünün, söz konusu yatırım sebebiyle *sui generis* hakka sahip olacağı söylenebilir.

3. Veri Tabanı Yapımcısı ve Hakları

Veri Tabanı Direktifi m. 7 ve devamı hükümlerinde *sui generis* hakkın öznesi olan "veri tabanı yapımcısı" kavramı tanımlanmamıştır. Bununla birlikte Veri Tabanı Direktifi'nin giriş kısmının 41'inci paragrafında veri tabanı yapımcısının, yatırımın inisiyatifini ve riskini alan kişi olduğu, bu kapsamda alt yüklenicilerin yapımcı sayılmayacağı belirtilmiştir. Öğretide dijital platformu kullanan ticari kullanıcıların yapmış oldukları fikri yatırımlar sebebiyle dijital platform nezdinde tutulan veriler bakımından tek başına veya platform ile birlikte ortaklaşa veri tabanı yapımcısı sayılmasının mümkün olduğu iddia edilmiştir[82].

Sui generis hak kapsamında düşüncel yaratıcıktan ziyade yatırım korunduğu için veri tabanı yapımcısı, gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir. Veri Tabanı Direktifi m. 11'de *sui generis* haktan yararlanılabilecek kişilere, AB'yi esas alan sınırlar getirilmiştir. Buna göre *sui generis* hak sahibi, sadece (i) üye devlet vatandaşları veya AB sınırları içerisinde yerleşim yeri olan gerçek kişiler ya da (ii) bir üye devlet hukukuna göre kurulmuş ve kayıtlı merkezi, merkezi yönetimi ya da asıl işyeri AB sınırları içerisinde bulunan şirket veya firmalar olabilir. Veri Tabanı Direktifi m. 11/3'te AB Konseyi tarafından yapılacak sözleşmelerle *sui generis* hakkın üçüncü ülkelere genişletilmesi mümkün kılınmıştır. Diğer ülkeleri de *sui generis* hak koruması sağlamaya teşvik etme amacı taşıyan Veri Tabanı Direktifi m. 11, bu konuda başarılı olmadığı ve uluslararası düzenlemeleri ihlal ettiği gerekçesiyle eleştirilmiştir[83].

Veri Tabanı Direktifi m. 7/1'de esaslı yatırım yapılan veri tabanının yapımcısına, veri tabanının içeriğinin tamamının veya niteliksel ve/veya niceliksel olarak belirlenen esaslı bir kısmının

79 Bu yönde bkz. Leistner (n 77) 1-2; Staff Working Document (n 59) 36.

80 ibid.

81 Davinson (n 58) 86-87.

82 Björn Lundqvist, *Regulating Access and Transfer of Data* (Cambridge University Press 2023) 189-90, 220-221.

83 Leistner (n 77) 15; Davinson (n 58) 97.

"çıkarılmasını" veya "yeniden kullanımını" önleme hakkı tanınmıştır. Bu kapsamda öncelikle "çıkarma" *(extracting)* ve "yeniden kullanım" *(re-utilization)* kavramlarının açıklanması gereklidir.

Veri Tabanı Direktifi m. 7/2(a) uyarınca "çıkarma" kavramı, veri tabanının içeriklerinin tamamının veya esaslı bir kısmının herhangi bir araçla veya herhangi bir şekilde başka bir ortama geçici veya kalıcı olarak aktarılmasını ifade eder. ABAD, çıkarma kavramını geniş yorumlamaktadır. Buna göre bir veri tabanının içeriğinin tamamının veya bir kısmının herhangi bir yolla izinsiz olarak ele geçirilmesi, çıkarma sayılmak için yeterlidir[84]. Mahkeme çıkarma işlemi için veri tabanının önemli bir bölümünün "orijinal ortamdan" yok olmasının gerekli olmadığını ifade etmiştir. Veri tabanı orijinal ortamında kalacak şekilde onun bir kopyasının alınması, bu bakımdan yeterlidir[85]. Mahkeme, veri tabanının içeriğinin teknik yollarla orijinal ortamdan kopyalanmasının zorunlu olmadığını belirtmiştir[86]. Veri tabanının içeriğinin üçüncü kişiler tarafından manuel olarak başka bir ortama kopyalanması da çıkarma sayılır. Dolayısıyla üçüncü kişinin asıl veri tabanını ekran üzerinden incelemesi de bir "çıkarma" teşkil eder[87].

Veri Tabanı Direktifi m. 7/2(b)'de tanımlanan "y*eniden kullanım*" kavramı ise bir veri tabanının içeriğinin tamamının veya esaslı bir kısmının; kopyalarının dağıtımı, kiralama ya da çevrim içi veya diğer iletim araçları yoluyla herhangi bir biçimde kamuya sunulmasını ifade eder. Hükümde eser sahipliği haklarından yayma hakkı ile benzerlik gösteren bu hak, hakkın tükenmesi ilkesine tabi kılınmıştır. Bu kapsamda veri tabanının bir kopyasının hak sahibi tarafından veya onun izniyle AB'de ilk satışı ile birlikte, veri yapımcısının söz konusu kopyanın AB içerisinde yeniden satışı konusundaki kontrol yetkisi sona erer. Bununla birlikte veri tabanı kopyasının çevrim içi ortamda ilk kez piyasa sunulması halinde, veri tabanı yapımcısının veri tabanının kendisi ile fiziki kopyaları üzerindeki hakkı, tükenmeden etkilenmez ve varlığını sürdürür (Veri Tabanı Direktifi giriş par. 43)[88].

Sui generis hakkın ihlal edildiğinden bahsedilebilmesi için çıkarılma veya yeniden kullanım işlemlerinin, veri tabanının içeriğinin tamamını olmasa bile niceliksel veya niteliksel açıdan esaslı bir kısmını kapsaması gerekir. *"Nicelik olarak esaslı kısım"* kavramı, çıkarılan veya yeniden kullanılan verilerin, veri tabanındaki tüm içeriklerin hacmine göre önemli bir kısmı oluşturmasını ifade eder[89]. "*Nicelik olarak esaslı kısım*" kavramı ise çıkarılan veya yeniden kullanılan verilerin elde edilmesine, doğrulanmasına veya sunulmasına yapılan yatırımın, veri tabanına yapılan toplam yatırım içerisinde önemli bir yer tutmasını ifade eder[90].

Esaslı kısım kıstasını hem niceliksel hem de niteliksel olarak karşılamayan bölümler önemsiz sayılır. Ancak önemsiz kısımların çıkarılması veya yeniden kullanımı da belirli koşullarda ihlal oluşturabilir. Veri Tabanı Direktifi m. 7/5 uyarınca veri tabanının normal bir şekilde kullanılmasına aykırı olması

84 *Directmedia Publishing* (n 61) par 34; *British Horseracing Board* (n 61) par 67.

85 *Directmedia Publishing* (n 61) par 29-30.

86 ibid par 49.

87 *Directmedia Publishing* (n 61) par 53, 60; *British Horseracing Board* (n 61) par 59.

88 Veri Tabanı Direktifi m. 7/2 uyarınca kamuya ödünç, çıkarma veya yeniden kullanım sayılmaz.

89 *British Horseracing Board* (n 61) par 69.

90 ibid par 70.

veya veri tabanı yapımcısının meşru çıkarlarını haksız bir şekilde zedelemesi durumunda, veri tabanının içeriklerinin esaslı olmayan kısımlarının tekrarlanan ve sistematik bir şekilde çıkarılması veya yeniden kullanılması da veri yapımcısının hakkını ihlal eder.

Veri tabanı yapımcısı, veri tabanı içeriğinin çıkarılması ve yeniden kullanımı konusundaki haklarını veya bu hakların kullanımını başkalarına devredebilir (Veri Tabanı Direktifi m. 7/3).

4. Hakkın Sınırları

Veri Tabanı Direktifi m. 8 uyarınca veri tabanı yapımcısı, veri tabanının yasal kullanıcısının, veri tabanının içeriğinin niteliksel veya niceliksel bakımdan önemsiz kısımlarını herhangi bir amaçla çıkarmasını veya yeniden kullanmasını engelleyemez. Ancak yasal kullanıcının bu serbestiden yararlanabilmesi için veri tabanının normal kullanımıyla bağdaşmayan veya veri tabanı yapımcısının meşru menfaatlerine makul olmayan bir şekilde halel getiren eylemlerden kaçınması gerekir.

Veri Tabanı Direktifi m. 9'de kişisel amaçlı kullanım istisnası sadece elektronik olmayan veri tabanları için öngörülmüştür. Elektronik veri tabanları açısından şahsi kullanım, Veri Tabanı Direktifi m. 8'de öngörülen yasal kullanıcı hakkı sınırları içerisinde mümkündür. Bunun yanında *sui generis* hak, Veri Tabanı Direktifi m. 9 ve Dijital Ortak Pazar Direktifi'nde öngörülen eğitim veya bilimsel araştırma, kamu güvenliği, metin madenciliği, kültürel mirasın korunması amaçlarına yönelik istisnalar ile sınırlandırılmıştır.

5. Koruma Süresi

Sui generis hak koruması, veri tabanının oluşturulmasının tamamlandığı anda başlar. Bu hak için öngörülen koruması süresi ise on beş yıldır (Veri Tabanı Direktifi m. 10). On beş yıllık sürenin hesaplanması, veri tabanının kamuya sunuluşuna göre değişmektedir. Kamuya sunulmamış veri tabanları bakımından on beş yıllık süre, veri tabanının tamamlanma tarihini takip eden yılın ocak ayının ilk gününden itibaren başlar. Eğer bu süre içerisinde veri tabanı kamuya sunulmamışsa söz konusu on beş yıllık sürenin sonunda *sui generis* hak sona erer. Buna karşılık bahis konusu süre dolmadan önce veri tabanının kamuya sunulmuş olması halinde, on beş yıl, veri tabanının ilk kez kamuya sunulduğu tarihi takip eden yılın ocak ayının ilk gününden itibaren hesaplanır.

Dinamik veri tabanlarının içeriklerinde, bazı verilerin girip çıkmasıyla sürekli olarak bir değişim gerçekleşir. Söz konusu veri tabanları açısından on beş yıllık sürenin ne zaman başlayacağı sorunu ortaya çıkar. Veri Tabanı Direktifi m. 10/3'te bu soruna bir çözüm getirilmiştir. Buna göre veri tabanının içeriğinde yapılan (i) niteliksel veya niceliksel açıdan esaslı nitelikte olan ve (ii) esaslı bir yatırım sayılabilecek olan değişiklikler, yeni bir veri tabanı oluşturur ve bu veri tabanının kendisi ayrıca yeni bir koruma süresine tabi olur. Yeni bir veri tabanı yaratan önemli değişiklikler, birbirini izleyen ekleme, silme veya değişikliklerin bütününden kaynaklanabilir. Bu kapsamda genellikle dinamik nitelikli olan dijital platformlara ait veri tabanları açısından on beş yıllık sürenin devamlı olarak yenileneceği söylenebilir.

6. Sui Generis Hak ile Diğer Korumalar Arasındaki İlişki

Veri Tabanı Direktifi m. 7/4 uyarınca *sui generis* hak, veri tabanının eser olarak korunup korunmamasından bağımsız olarak tanınmaktadır. Dolayısıyla bir veri tabanı hem eser korumasının hem de *sui generis* hak korumasının şartlarını sağlayabilir. Bu halde veri tabanının içeriğinin seçiminde veya düzenlenmesinde düşünsel yaratıcılık gösteren kişi eser sahibi olarak korunurken, veri tabanına esaslı yatırım yapan veri tabanı yapımcısı *sui generis* haktan yararlanır. Düşünsel yaratıcılık gösteren kişi ile esaslı yatırım yapan kişinin aynı kişi olması mümkündür[91].

Veri Tabanı Direktifi m. 7/4, aynı zamanda *sui generis* hakkın, veri tabanının içeriği üzerindeki haklara da herhangi bir şekilde halel getirmeyeceğini netleştirmiştir.

Veri Tabanı Direktifi m. 13'te, haksız rekabete ilişkin diğer düzenlemelerin saklı olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda *sui generis* haktan yararlanan bir veri tabanının, haksız rekabet hükümlerine göre korunması da mümkündür. Haksız rekabete ilişkin hükümlerin saklı tutulması, esaslı yatırım şartını sağlamaması sebebiyle *sui generis* hak korumasının kapsamına girmeyen veri tabanları açısından daha önemli bir sonuç doğurur. Bu tür veri tabanlarının, üye devletlerin hukukları uyarınca haksız rekabet korumasından faydalanacağı söylenebilir[92].

B. TÜRK HUKUKUNDA

1. Veri Tabanı Yapımcısı Hakkı

FSEK ek madde 8, Veri Tabanı Direktifi'ne paralel şekilde esaslı yatırım yapılan veri tabanlarının yapımcıları için özel bir koruma öngörmüştür. Maddenin ilk fıkrası şöyledir:

"Bir veri tabanının içeriğinin oluşturulmasına, doğrulanmasına veya sunumuna nitelik ve nicelik açısından esaslı bir nispet dahilinde yatırım yapan veri tabanı yapımcısı, ayrıca, veri tabanının içeriğinin önemli bir kısmının veya tamamının;

a) Herhangi bir araç ile herhangi bir şekilde sürekli veya geçici olarak başka bir ortama aktarılması,

b) Herhangi bir yolla dağıtılması, satılması, kiralanması veya topluma iletilmesi,

Hususlarında bu Kanunda sayılan istisnalar ile kamu güvenliği, idarî ve yargı işlemlerinin gerektirdiği istisnalar dışında izin vermek veya yasaklamak hakkına sahiptir."

Bu hüküm, büyük oranda Veri Tabanı Direktifi m. 7/1 ile örtüşmektedir. Direktiften farklı olarak "ve" bağlacının kullanılması sebebiyle yatırımın hem nitelik hem nicelik açısından esaslı olması gerektiği iddiası gündeme gelebilir. Ancak söz konusu hüküm ile AB hukukuyla uyum sağlanmasının

91 Davinson (n 58) 83.

92 Staff Working Document (n 59) 33. *Sui generis* hak korumasının şartlarını sağlamayan veri tabanlarının haksız rekabet kapsamında korunmasının Veri Tabanı Direktifi'nin amacıyla çelişeceği yönünde bkz. Leistner (n 77) 16.

amaçlandığı dikkate alındığında[93], "ve" bağlacının "veya" olarak algılanması gerektiği kanaatindeyiz. Bu doğrultuda – dijital platformlar özelinde yaptığımız açıklamalar da dahil olmak üzere – yukarıda Veri Tabanı Direktifi m. 7 kapsamında *sui generis* hakkın konusuna ilişkin yaptığımız açıklamalar[94], FSEK ek madde 8 çerçevesinde de geçerlidir.

FSEK ek madde 8'de "veri tabanı yapımcısı" kavramı tanımlanmamıştır. Veri Tabanı Direktifi'nin giriş kısmının 41'inci paragrafından hareketle veri tabanı yapımcısı, veri tabanının içeriğinin oluşturulmasına, doğrulanmasına veya sunumuna nitelik ve nicelik açısından esaslı bir nispet dahilinde yatırım yapılması konusunda inisiyatifi alan veya riski üstlenen kişi olarak tanımlanabilir[95].

FSEK ek madde 8, veri tabanı yapımcısının hakları bakımından da Veri Tabanı Direktifi'ni takip etmiştir. Yapımcı, veri tabanının içeriğinin önemli bir kısmının veya tamamının izinsiz bir şekilde başka bir ortama aktarılmasını (çıkarılmasını) veya herhangi bir yolla dağıtılmasını, satılmasını, kiralanmasını veya topluma iletilmesini (yeniden kullanımını) engelleme yetkisine sahiptir. Veri tabanının içeriğinin niteliksel ve niceliksel açıdan önemsiz sayılan bir kısmının aktarılması veya kullanılması, kural olarak veri tabanı yapımcısının hakkını ihlal etmez. Veri Tabanı Direktifi m. 7/5 benzeri bir hükme, FSEK ek madde 8'de yer verilmemiştir. Bununla birlikte veri tabanı yapımcısının, meşru haklarına zarar vermesi halinde veri tabanının önemsiz nitelikteki kısımlarının tekrarlanan ve sistematik bir şekilde çıkarılmasını veya kullanılmasını engelleyebileceği kanısındayız.

FSEK ek madde m. 8/1'de veri tabanı yapımcısının söz konusu hakları, FSEK'te sayılan istisnalar ve kamu güvenliği, idarî ve yargı işlemlerinin gerektirdiği istisnalar ile sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda FSEK m. 30 ila 38 arasında eser sahibinin hakları bakımından öngörülen istisnalar, *sui generis* hak bakımından da uygulama alanı bulur. Söz konusu istisnaların kapsamının, AB hukukunda *sui generis* hakka getirilen istisnalara göre daha sınırlı olduğu söylenebilir[96].

FSEK ek madde 8/2 uyarınca veri tabanı yapımcısına sağlanan koruma, aleniyet tarihinden itibaren on beş yıldır. Dolayısıyla veri tabanı aleniyet kazanmadıkça yapımcıya sağlanan korumanın sona ermesi söz konusu olmaz. Bu bakımdan FSEK'in, Veri Tabanı Direktifi'nden farklılaştığı görülmektedir.

FSEK ek madde 8/3'te, Veri Tabanı Direktifi m. 10/3'e paralel olarak veri tabanının içeriğinde esaslı bir değişiklik meydana getiren ve nicelik veya nitelik olarak esaslı yeni bir yatırım içeren çıkarma veya değişikliğin, koruma gerektiren yeni bir veri tabanı oluşturacağı belirtilmiştir[97]. Bu şekilde yeni oluşan veri tabanları açısından on beş yıllık süre tekrardan başlar.

93 5101 sayılı Kanunun gerekçesine göre "*Ek 8 inci madde ile; Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlamak amacıyla veri tabanlarında "sui generis" korumanın sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır.*"

94 Bkz. yukarı IV.A.2.

95 Şener (n 28) 130-131.

96 ibid 135-136. FSEK ek madde 8'in *sui generis* hakka getirilen sınırlamalar konusunda AB mevzuatı ile uyumsuz olduğu yönünde bkz. Ateş, *Veri Tabanı* (n 47) 80.

97 FSEK ek madde 8/3'ün lafzının eleştirisi hakkında bkz. Ateş, *Veri Tabanı* (n 47) 82.

2. Sui Generis Hakkın Hukuki Niteliği

FSEK ek madde 8'de, veri tabanı yapımcısının hakkının hukuki niteliği hakkında bir belirleme yapılmamıştır. Veri tabanına yapılan yatırımı korumayı amaçlayan bu hakkın, bir eser sahipliği hakkı olmadığı açıktır[98]. FSEK m. 80'de fonogram yapımcılarının, film yapımcılarının ve de radyo-televizyon kuruluşlarının yapmış oldukları yatırımları korumak amacıyla, bunlara eser sahipliği haklarına benzer bağlantılı haklar tanınmıştır. Veri tabanı yapımcısı, bağlantılı hak sahipleri arasında sayılmadığı için ek madde 8'de tanınan hakkın bir bağlantılı hak olarak görülmesi de mümkün değildir[99].

Sui generis hakkın bağlantılı hak niteliğinde olmaması, söz konusu hakkın ihlali halinde hangi hukuki düzenlemelerin uygulanacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Ek madde 8'in son fıkrasında, veri tabanı yapımcısı hakkını ihlâl edenler hakkında cezai bir düzenleme niteliğinde olan FSEK m. 72'nin 3'üncü bendinin uygulanacağı belirtilmiş, eser sahipliği hakları ile bağlantılı hakların ihlalinin hukuki sonuçlarını düzenleyen FSEK m. 66 ve devamı hükümlerine ise bir atıf yapılmamıştır. Dolayısıyla *sui generis* hakkın ihlal edilmesi halinde, FSEK'te düzenlenen hukuki yollara başvurulması mümkün değildir[100].

Öğretide bazı yazarlarca FSEK ek madde 8'in ihlali halinde Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri ile Türk Ticaret Kanunu'nun ("TTK") haksız rekabete ilişkin hükümlerinin uygulanabileceği ifade edilmiştir[101]. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi de ek madde 8 kapsamında veri tabanlarının haksız rekabet hükümlerine göre korunacağını belirtmiştir[102]. Biz de mevcut düzenlemeler çerçevesinde haksız rekabete ilişkin TTK m. 56 ve devamı hükümlerin, veri tabanı yapımcısı haklarının korunması bakımından en uygun düzenlenmeler olduğu kanısındayız.

Esaslı bir yatırım gerektirmeyen veri tabanları dahi, iş ürünlerinin korunmasına ilişkin TTK m. 55/1-c ile iş sırlarının korunmasına ilişkin TTK m. 55/1-d hükümleri çerçevesinde haksız rekabet korumasından faydalanabilir. Bu nedenle haksız rekabet koruması sağlayan FSEK ek madde 8'in işlevi ve gerekliliği sorgulanabilir. Ancak ek madde 8'in, veri tabanları açısından TTK'da öngörülen haksız rekabet hallerinin ötesinde bir koruma sağladığını belirtmek gerekir. Öncelikle TTK m. 55/1-d'de, üretim veya iş sırlarının izinsiz şekilde kullanılması veya ifşa edilmesi, bir haksız rekabet hali olarak öngörülmüştür[103]. Bu nedenle kamuya

98 Ateş, *Veri Tabanı* (n 47) 80; Şener (n 28) 155.

99 Sui generis veri tabanı korumasının, kendine özgü özellikleri dikkate alınarak ayrı bir bağlantılı hak olarak FSEK m. 80'e eklenebileceği yönünde bkz. Ateş, *Eser* (n 18) 359.

100 Ateş, *Veri Tabanı* (n 47) 80; Şener (n 28) 155.

101 Ateş, *Veri Tabanı* (n 47) 81; Şener (n 28) 155.

102 Yargıtay 11 HD, E 2020/5940 K 2022/2992, 13.04.2022.

103 Bu haksız rekabet hali için daha fazla bilgi için bkz. Füsun Nomer Ertan, *Haksız Rekabet Hukuku* (On İki Levha 2016) 329-336; Feyzan Hayal Şehirali Çelik, '6102 Sayılı TTK m. 55.1.c Kapsamında "Başkalarının İş Ürünlerinden Yetkisiz Yararlanma"' (2015) 1 *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 60. Yıl Armağanı* 386-395.

sunulması sebebiyle sır niteliğinde olmayan veri tabanları için söz konusu haksız rekabet halinin ortaya çıkması söz konusu değildir. TTK m. 55/1-c'nin 3'üncü bendi ise başkasına ait pazarlanmaya hazır çalışma ürünlerinin "teknik çoğaltma yöntemleriyle" devralınıp yararlanılmasını haksız rekabet saymıştır[104]. Bu kapsamda bir veri tabanının teknik olmayan yöntemlerle kopyalanması, söz konusu bent kapsamında bir ihlal oluşturmaz[105]. Fikri mülkiyet korumasından yararlanmayan veri tabanlarının teknik olmayan yöntemlerle çoğaltılmasının, TTK m. 55/1-c'in "özellikle" ifadesinden önceki kısmı veya TTK m. 54/2'de düzenlenen genel ilke uyarınca haksız rekabet oluşturduğunu söylemenin de güç olacağı kanaatindeyiz[106]. Buna karşılık ek madde 8 uyarınca veri tabanı yapımcısı, veri tabanı içeriğinin teknik olmayan yöntemlerle başka ortama aktarılmasını da engelleme hakkına sahiptir. FSEK ek madde 8'in, bu yönüyle esaslı yatırım içeren veri tabanları bakımından TTK'nın haksız rekabet hükümlerinin uygulama alanını genişlettiği söylenebilir.

3. Eser Niteliğindeki Veri Tabanları Bakımından Sui Generis Hak

FSEK ek madde 8, eser niteliğindeki veri tabanları bakımından eser sahipliği hakları ile sui generis hak arasındaki ilişki konusunda sessiz kalmıştır. Yukarıda belirtiğimiz üzere[107] AB hukukunda *sui generis* hak, veri tabanının eser niteliğinde olup olmadığından bağımsız olarak ortaya çıkar. Aynı yaklaşımın, Türk hukukunda da benimsenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bu kapsamda veri tabanının içeriğinin seçiminde veya düzenlenmesinde düşünsel yaratıcılık sergileyen kişi ile veri tabanına FSEK ek madde 8 anlamında esaslı yatırım yapan kişinin ayrı kişiler olması halinde, bunlardan ilki eser sahibi, diğer ise veri tabanı yapımcısı olarak korunur. Her iki taraf da veri tabanının izinsiz kullanılmasına karşı sahip oldukları hakları ileri sürebilirler. Düşüncel yaratıcılık ve esaslı yatırım şartlarının aynı kişi tarafından sağlanması durumunda ise bu kişi, tercihine göre telif hakkına veya *sui generis* hakka dayanabilir.

Eser niteliğinde veri tabanının içeriğinin seçimi ve düzenlenmesi işlemlerinin bir hizmet ilişkisi çerçevesinde gerçekleştirmesi durumunda ise bu veri tabanına yatırım yapan işveren hem FSEK m. 18/2 uyarınca eser sahipliğinden doğan hakları hem de ek madde 8 uyarınca *sui generis* hakkı kullanabilecektir.

104 Nomer Ertan (n 103) 325-327; Şehirali Çelik (n 103) 390.

105 Şehirali Çelik (n 103) 391-392.

106 Yargıtay, haksız rekabet hükümlerinin mal veya hizmetlere ilişkin tekel yaratılmasına sebebiyet vermeyecek şekilde dar yorumlanması gerektiğinden hareketle, Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında korunamayan tasarımların kopyalanmasının, TTK m. 55/1-a.4 uyarınca karıştırılma ihtimali yaratmadığı sürece haksız rekabet oluşturmayacağını kabul etmiştir, bkz. Yargıtay 11 HD, E 2019/89 K 2021/3954, 22.04.2021. FSEK ek madde 8'in var olmadığı bir kurguda, söz konusu yaklaşımın, veri tabanları açısından da uygulanabileceği kanısındayız.

107 Bkz. yukarı IV.A.6.

V. DİJİTAL PİYASALARIN REKABETÇİLİĞİ YÖNÜNDEN İÇERİK SAHİPLERİ İLE VERİ TABANI SAHİBİ DİJİTAL PLATFORMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DÜZENLENMESİ

A. GENEL OLARAK

Yukarıda ifade edildiği üzere[108] veri tabanına sağlanan haklar ile veri tabanının içeriğine ilişkin haklar birbirinden bağımsızdır. Veri tabanına sağlanan telif hakkı veya *sui generis* hak koruması, veri tabanının içeriğini kapsamaz. Yine veri tabanının içeriğinin meydana getirilmesi için harcanan emek, *sui generis* hakkın doğup doğmadığının değerlendirmesinde bir kriter olarak ele alınmaz. Söz konusu bağımsızlık, veri tabanına ilişkin hak sahipleri ile içerik sahipleri arasında bir menfaat çatışması olmayacağı anlamına gelmez. Bu çatışma ihtimali, özellikle barındırdıkları içeriklerin kapsamı ve bunların oluşturulmasında içerik sahiplerinin rolü sebebiyle dijital platformların veri tabanları özelinde ortaya çıkar. Wikipedia ve benzeri dijital veri tabanları, toplu yaratıcılık esasıyla çok sayıda kişi tarafından sağlanan içeriklerle oluşturulmaktadır. E-ticaret, ilan, sosyal ağ ve paylaşım platformları gibi dijital platformlarda ise içerikler doğrudan içerik sahiplerince yüklenmektedir. Benzer şekilde kullanıcı veya onun faaliyetleri hakkında kullanıcıya ait cihazlar aracılığıyla otomatik edinilen veriler veya makineler tarafından üretilen verilerden oluşan dijital veri tabanları da yaygındır.

Dijital platformun veri tabanındaki içerikler, eser veya bağlantılı hak olarak korunuyor olabilir. Bunun yanında veri tabanına içerikleri yükleyen kişinin, bu içeriklerin seçiminde veya düzenlenmesinde yaratıcılık göstermesi durumunda, kendi içeriklerini kapsayan kısım bakımından veri tabanının eser sahibi sayılması mümkündür. Kullanıcıların, dijital platforma bizzat yükledikleri kendi verileri açısından *sui generis* hak korumasını doğuracak nitelikte esaslı yatırım yapması da teoride söz konusu olabilir[109]. İçerik sahibi, bahsedilen hakları dijital platformlara karşı kendi menfaatlerini korumak için kullanabilir. Ancak bilgi veya pazarlık gücü asimetrisi sebebiyle içerik sahiplerinin, söz konusu haklarını dijital platformlara ileri sürmeleri uygulamada zor olabilir. İçeriklerin veya içerik sahibinin katkısının eser, bağlantılı hak veya *sui generis* hak kapsamında korunamadığı durumlarda ise söz konusu hakların kullanılması hiç gündeme gelmez.

Zayıf konumda bulunan içerik sahiplerinin menfaatlerinin korunması veya dijital platformların sahip olduğu ekonomik veya pazar gücünün sınırlanması amacıyla, regülatif bazı düzenlemelerde içerik sahiplerine çeşitli haklar tanınmıştır. İçerik sahiplerine tanınan bu hakların başında gelen kendi verilerine erişme veya bu verileri başka bir platforma taşıma hakları, veri tabanı üzerindeki telif hakkı veya *sui generis* hak bakımından önemli bir sınır oluşturabilir. Bu bölümde, söz konusu hakların, dijital platformların çoğunlukla *sui generis* hak kapsamda korunan veri tabanı üzerindeki yetkilerine getirdiği sınırlamalar incelenecektir. Ancak bunun öncesinde içerik sahibi ile veri tabanı sahibi arasındaki ilişkinin özellik arz ettiği Wikipedia, veri tabanına korumasına ilişkin ilkeler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

108 Bkz. yukarı II.E.

109 Bkz. yukarı IV.A.3.

B – WİKİPEDİA MODELİ

Wikipedia, dünya genelindeki kullanıcıların içerik yükleyip mevcut içerikleri özgürce değiştirebildikleri bir çevrim içi sözlüktür. İngilizce Wikipedia'nın, 49,119,588 adet kayıtlı kullanıcısı olup bunların %30'u en az bir edit yapmıştır[110]. Wikipedia, merkezi ABD'nin Florida Eyaleti'nde bulunan Wikimedia Foundation tarafından barındırılmaktadır.

Wikipedia, bir çevrim içi sözlük olarak veri tabanı niteliğindedir[111]. Wikipedia'daki içerikler kullanıcılar tarafından belirlenip yüklenildiği için içeriklerin seçiminde bir özgünlükten bahsedilemez. Yine içeriklerin Wikipedia'nın internet sitesindeki düzenlenmesinde de bir yaratıcılık söz konusu değildir. Bu nedenle Wikipedia, eser niteliğinde bir veri tabanı değildir[112].

Wikipedia'nın esas olarak *sui generis* hak korumasından yararlanıp yararlanmadığı incelenmelidir. Yukarıda da ifade edildiği üzere[113] bir veri tabanının *sui generis* hakka konu olabilmesi için veri tabanının içeriğinin elde edilmesine, doğrulanmasına veya sunulmasına esaslı bir yatırım yapılması gerekir. Wikipedia'nın içeriklerinin doğrudan kullanıcılar tarafından girilmesi sebebiyle içeriklerin elde edilmesine bir yatırım yapıldığını söylemek güçtür. Wikipedia Foundation, içerikleri girecek kullanıcıların bulunması veya onların içerik girmeye teşvik edilmesi için esaslı bir maliyete katlanmamaktadır. Böyle bir maliyetin var olduğu kabul edilse dahi bu yatırımın, çoğunlukla içeriğin elde edilmesine değil, içeriğin oluşturulmasına yönelik olduğu söylenebilir[114]. Wikipedia'ya kullanıcılar tarafından girilen içeriklerin doğruluğu de kontrol edilmemektedir[115]. Dolayısıyla Wikimedia Foundation tarafından verilerin doğrulanmasına yapılan bir yatırım da söz konusu değildir. Bununla birlikte Wikimedia Foundation, Wikipedia'nın dünya genelinde kullanıcılar tarafından erişilebilmesi ve kullanılabilmesi için gerekli tasarım ve barındırma maliyetlerini karşılamaktadır. Bu kapsamda Wikimedia Foundation tarafından içeriğin sunulmasına esaslı bir yatırım yapıldığı, dolayısıyla da Wikipedia'nın *sui generis* hak kapsamında korunacağı söylenebilir[116].

Wikimedia Foundation, Creative Commons lisansı çerçevesinde Wikipedia içeriklerinin bedelsiz olarak herhangi bir şekilde kopyalanmasına ve işlenmesine izin vermektedir[117]. Söz konusu izin, belirli şartlara bağlanmıştır. Buna göre içeriği kopyalayacak veya işleyecek kişi, (i) uygun referans vermeli ve değişiklik yapılıp yapılmadığını belirtmeli, (ii) eğer içeriği yeniden düzenler, dönüştürür veya onu kullanarak bir işleme ortaya çıkarırsa, bu işlemenin de başkaları tarafından aynı lisans

110 Bkz. <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipedians> accessed 15 Mayıs 2025.

111 Daniela Simone, 'Copyright or Copyleft? Wikipedia as a Turning Point for Authorship (2014) 25(1) Kings Law Journal 102, 113; Sandra Schmitz, 'Protection of the Content of a 'Wiki' Database Under the European Database Directive' (2012) <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2179123> accessed 15 Mayıs 2025, 3.

112 Simone (n 111) 113; Schmitz (n 111) 4.

113 Bkz. yukarı IV.A.2.

114 Aksi yönde bkz. Schmitz (n 111) 4.

115 ibid 6-7.

116 ibid 6-8.

117 Wikimedia Foundation Terms of Use <https://foundation.wikimedia.org/wiki/Policy:Terms_of_Use> accessed 10 Mayıs 2025.

koşullarında kullanılmasına izin vermeli ve (iii) lisansın izin verdiği herhangi bir şeyi başkalarının yapmasını yasal olarak kısıtlayan hukuki şartlar veya teknolojik önlemler uygulamamalıdır[118].

Wikipedia içeriğinin indirilmesine ilişkin verilen bu iznin, içeriklerin eser sahiplerini bağlayıp bağlamayacağı sorusunun ayrıca cevaplandırılması gerekir. *Sui generis* hak, içeriklere yönelik bir hak bahşetmediği için içerik sahipleri, normalde eser sahipliğine dayalı olarak içeriklerin başkaları tarafından çoğaltılmasını veya dağıtılmasını engelleyebilir. Wikimedia Foundation Kullanım Koşullarında, bu durumun önüne geçebilmek için içerik sağlayıcılara kamuoyuna ücretsiz lisans verme yükümlülüğü getirilmiştir[119]. Bu çerçevede kullanıcıların, Wikipedia'ya içerik yüklerken veya var olan bir içeriği değiştirirken bu içeriklerin kamu tarafından kullanılmasına izin verdiği kabul edilmektedir.

Wikimedia Foundation Kullanım Koşullarında, söz konusu koşulların ABD'nin Kaliforniya Eyaletinin hukukuna veya uygulanabilir olduğu ölçüde ABD federal hukukuna tabi olacağı, bu koşullardan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde ise San Francisco Mahkemelerinin yetkili olacağı belirlenmiştir[120]. Dolayısıyla Wikimedia Foundation tarafından içerik sahiplerine getirilen kamuya açık lisans verme yükümlülüğünün (*copyleft*) geçerliliğinin, Kaliforniya hukuku ile ilgili ABD federal hukuku düzenlemelerine göre belirlenmesi gerekir. *Jacobsen v Katzer* kararında[121], Kuzey Kaliforniya Temyiz Mahkemesi, açık kaynak kodlu bir yazılım bakımından kamuya lisans verilmesi yükümlülüğüne yönelik hükümlerin geçerli olduğuna karar vermiştir. Bu karar uyarınca Wikimedia Foundation Kullanım Koşullarında içerik sağlayıcılara getirilen lisans verme yükümlülüğünün de hukuken geçerli olacağı söylenebilir.

C. DİJİTAL PLATFORMLAR VE VERİ ERİŞEBİLİRLİĞİ/TAŞINABİLİRLİĞİ HAKKI

1. Genel Olarak

Bir dijital platformun kullanıcıları, çeşitli sebeplerle platformun elindeki verilerine erişmek isteyebilirler. Bu durum, özellikle ticari kullanıcılar için söz konusu olabilir. Bu kullanıcılar, öncelikle kendi ticari faaliyetlerini optimize edebilmeleri için dijital platformdaki faaliyetlerine ilişkin verilere ihtiyaç duyabilirler[122]. Örneğin bir sağlayıcı, çevrim içi pazaryeri üzerinden sunduğu ürünlerin satışına ilişkin verilere erişerek ürünlerin kalitesini ve satış yöntemlerini buna göre geliştirebilir. Benzer şekilde internette reklam alanı sağlayan bir teşebbüs, internet sitesinde en çok hangi alanlarının ziyaret edildiğini öğrenip bu ziyaretlere ilişkin verileri kullanarak reklam alanlarından

118 Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.en> accessed 15 Mayıs 2025.

119 Wikimedia Foundation Terms of Use (n 117) madde 7.

120 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Kanunu m. 28/1 uyarınca yabancılık unsuru içeren fikri mülkiyet haklarına ilişkin sözleşmeler, tarafların seçtikleri hukuka tâbidir.

121 *Jacobsen v Katzer,* 535 F.3d 1373 (2008)

122 Lundqvist (n 82) 30 dn 90.

elde ettiği geliri artırabilir. Bu kapsamda kullanıcıların kendi verilerine erişememesi, onların rekabet gücünü, dolayısıyla da piyasaların rekabetçiliğini olumsuz etkileyebilir[123].

Kullanıcılar, dijital platformdaki verilerine erişim yanında, bu verileri başka bir platforma aktarmak da isteyebilirler. Kullanıcıların bir platformdaki verilerini başka bir platforma aktarması önemli bir iş yükü oluşturabilir. Örneğin bir emlakçının bir ilan platformuna yüklediği ve her biri çok sayıda fotoğraf içeren onlarca ilanı başka bir platforma yüklemesi, ciddi bir zaman ve işgücü gerektirebilir. Benzer bir zorluk, çevrim içi pazaryerleri aracılığıyla ürün satışı yapan sağlayıcılar açısından da söz konusu olabilir. Yine veri transferi imkânı, sosyal paylaşım platformu kullanıcılarının başka bir platformu kullanma kararında etkili olabilir. Verilerin teknik yollarla taşınamaması, kullanıcıların diğer platformlara geçişini maliyetli hale getirerek veriyi elinde tutan piyasa gücüne sahip dijital platformların lehine, rakip platformlar aleyhine bir piyasaya giriş veya rekabet engeli oluşturabilir[124].

Kullanıcının kendi verileri üzerinde çeşitli haklara sahip olması, ona teknik vasıtalar yoluyla dijital platformun sistemlerindeki verilerini başka bir ortama aktarma hakkı vermez. Kullanıcı verilerinin platformun izni olmaksızın kullanıcı veya onun onayıyla diğer platformlar tarafından bu şekilde aktarılması, platformun *sui generis* hakkını ihlal edebilir[125]. Uygulamada dijital platformların, *sui generis* hakka dayalı olarak diğer platformların teknik vasıtalarla veri transferini yasakladığı örneklere rastlamaktadır[126].

Özetle *sui generis* hak, kullanıcıların verilerine erişmesi veya bunları teknik yollarla başka platformlara aktarması önünde bir engel oluşturarak rekabet üzerinde olumsuz etki gösterebilir. Bu nedenledir ki hem AB'de hem de Türkiye'de rekabet hukuku veya dijital piyasalara özgü bazı düzenlemeler çerçevesinde *sui generis* hakkın rekabeti bozucu etkilerinin törpülenmesi amaçlanmıştır.

2. AB Hukukunda

AB hukukunda 2023 yılında kabul edilen Veri Kanunu'nda[127] (*Data Act*), kullanıcıların verilerine erişme ve bu verileri taşıma hakları düzenlenmiştir. Düzenlemenin uygulama alanı, bir bağlı ürün (*connected product*) veya ilgili hizmet (*related service*) aracılığıyla elde edilen verilerle sınırlandırılmıştır. Örneğin tarımda kullanılan bir makinenin çalışması sırasında sensörler aracılığı ile ilgili arazi veya tarım ürünleri hakkında toplanan veriler, söz konusu düzenlemeye tabi olacaktır.

123 Söz konusu sorunun dijital haber yayıncıları özelindeki görünümü hakkında bkz. Rekabet Kurumu, 'Çevrim İçi Reklamcılık Sektör İncelemesi Ön Raporu' (2023) < www.rekabet.gov.tr/Dosya/cevrimici-reklamcilik-on-raporu-202.310.09170548088.pdf > Erişim tarihi 15 Mayıs 2025, 290-291.

124 OECD, 'Data Portability, Interoperability and Digital Platform Competition (OECD Competition Committee Discussion Paper, 2021) <www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/10/data-portability-interoperability-and-competition_f09a402e/73a083a9-en.pdf> accessed 15 Mayıs 2025, 16.

125 Lundqvist (n 82) 45.

126 Bu konudaki örnekler için bkz. aşağı V.C.3.

127 Regulation (EU) 2023/2854 of the European Parliament and of the Council of 13 December 2023 on harmonised rules on fair access to and use of data and amending Regulation (EU) 2017/2394 and Directive (EU) 2020/1828 (Data Act).

Veriyi elinde bulunduran kişiler (*data holder),* kullanıcılarına Veri Kanunu m. 4 uyarınca kendi verilerine erişim imkânı, m. 5 uyarınca ise verilerini üçüncü kişilerle teknik yöntemlerle paylaşma imkânı sağlamakla yükümlüdür. Veri Tabanı m. 43'te, Veri Tabanı Direktifi m. 7'de öngörülen *sui generis* hakkın veri tabanındaki verilerin bir bağlı ürün veya ilgili hizmet aracılığıyla elde edildiği veya üretildiği durumlarda uygulanmayacağı açıkça ifade edilmiştir. Bu hüküm, makine üretimi verilerden oluşan veri tabanlarının esaslı yatırım şartını sağlayarak *sui generis* haktan yararlanabileceği görüşünün bir sonucu olarak eklenmiştir[128].

Veri Kanunu, bir bağlı cihaz veya yan hizmet kapsamında elde edilen verilerle sınırlı olarak uygulandığı için sosyal paylaşım platformları veya çevrim içi pazaryerleri gibi ana hizmet kapsamında kullanıcıların verilerini toplayan dijital platformlar, düzenlemenin kapsamı dışında kalmaktadır. Bununla birlikte söz konusu platformlar, başka düzenlemeler kapsamında veri erişebilirliği ve taşınabilirliği konusunda bir yükümlülüğe tabi olabilir.

AB'de dijital piyasalarda adil ve rekabetçi bir piyasa ortamı yaratmak amacıyla kabul edilen Dijital Piyasalar Kanunu'nda[129] (*Digital Markets Act* – DMA), geçit bekçisi olarak belirlenen büyük teknoloji teşebbüslerine bazı yükümlülükler getirilmiştir. Bu yükümlülükler arasında (i) reklam verenlere ve reklam alanı sağlayanlara kendi reklam envanterlerinin ölçümünü gerçekleştirmeleri için gerekli verileri sağlama (m. 6/8); (ii) son kullanıcılara verilerini taşıma ve verilerini sürekli erişebilme imkânı sağlama (m. 6/9) ve (iii) ticari kullanıcılara verilerine erişim tanıma (m. 6/10) yükümlülükleri de yer almaktadır. Geçit bekçileri, bu yükümlülükleri gereğince *sui generis* hakkı, kullanıcılarının veriye erişim veya veriyi taşıma taleplerini reddetmek için bir dayanak olarak ileri süremez[130]. Ancak geçit bekçisi niteliğindeki teşebbüslerin sayısının çok düşük olması sebebiyle[131], dijital platformların önemli bir bölümü, söz konusu yükümlülüklerin kapsamı dışında kalmaktadır.

AB'de platform kullanıcılarının kendi verilerine erişebilmesi veya bunları taşıyabilmesi konusunda yükümlülük getiren bir diğer düzenleme ise Genel Veri Koruma Tüzüğü'dür[132] (*General Data Protection Regulation,* GDPR). GDPR m. 20'de veri sahibine, kendiyle ilgili verileri makine ile okunabilir şekilde veri sorumlusundan alma ve bunları başka bir veri sorumlusuna transfer etme hakkı tanınmıştır. Gerçek kişilerin verilerini işleyen dijital platformlar bakımından söz konusu hak da *sui generis* hakkı sınırlayan bir düzenleme niteliğindedir[133].

128 Lundqvist (n 82) 185-186.

129 Regulation (EU) 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act).

130 Lundqvist (n 82) 216.

131 AB Komisyonu tarafından bugüne kadar sadece altı teşebbüs – Alphabet, Amazon, Apple, ByteDance, Meta, Microsoft – geçit bekçisi olarak belirlenmiştir, bkz. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_4328> accessed 15 Mayıs 2025.

132 Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation).

133 GDPR'da tanınan veri taşınabilirliği hakkı hakkında daha fazla bilgi için bkz. Lundqvist (n 82) 140-144, 216-219.

3. Türk Hukuku

Türk hukukunda veri erişebilirliği veya taşınabilirliği konusunda dijital platformlara yükümlülük getiren pozitif düzenleme, 6543 sayılı Elektronik Ticaretin Korunması Hakkında Kanunda ("ETDHK") yer almaktadır. ETDHK ek madde 2/2(b)'de bir takvim yılındaki net işlem hacmi on beş milyar Türk lirasının üzerinde olan elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcılar, ticari kullanıcının satışları dolayısıyla elde ettiği verileri bedelsiz taşımasına ve bu veriler ile bunlardan elde ettiği işlenmiş verilere bedelsiz ve etkin şekilde erişim sağlamasına teknik imkân sunmakla yükümlü kılınmıştır[134]. *"Elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı"* kavramı, yalnızca mal veya hizmet satışına aracılık eden işlem platformlarını içerecek şekilde tanımlanmıştır. Yıllık net işlem hacmi on beş milyar Türk lirasını aşan işlem platformları, *sui generis* hakkına dayanarak kullanıcılarının verilerini teknik olarak başka bir platforma taşıma taleplerini reddedemez. Bununla birlikte işlem platformu niteliğinde olmayan Google arama hizmetleri ve Instagram gibi platformlar ile ilan platformlarının, ek madde 2/2(b)'de öngörülen yükümlülüğün kapsamı dışında olduğu belirtilmelidir[135].

4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da ("RKHK") DMA'ye benzer şekilde geçit bekçilerine özgü *ex ante* yükümlülükler getirmeyi öngören bir değişiklik yapılması planlanmakta olup, bu konudaki taslak ("Değişiklik Taslağı") meclis önünde yasalaşmayı beklemektedir. Değişiklik Taslağı, geçit bekçileri bakımından son kullanıcılar ile ticari kullanıcıların verilerine teknik yöntemlerle erişmesine veya verileri taşımasına imkân sağlama yükümlülüğü getirmektedir[136]. Değişiklik Taslağı yasalaşmasa dahi Rekabet Kurulunun, halihazırda hâkim durumun kötüye kullanılmasını yasaklayan RKHK m. 6 çerçevesinde veri taşınabilirliğini engelleyen davranışlara müdahale ettiğini belirtmek gerekir. Kurul, *Nadirkitap*[137] ve *Sahibinden*[138] kararlarında, ticari kullanıcıların kendi verilerine erişiminin ve bu verileri taşımalarının haklı bir gerekçe olmadan engellenmesini, hâkim durumun kötüye kullanımı kabul etmiştir.

Nadirkitap kararında, ikincil el kitapların satışına aracılık sağlayan bir platform olan Nadirkitap.com, satıcı üyelerinin verilerinin teknik yöntemlerle taşımasının engellenmesinin, *sui generis* hakkın kapsamında kaldığını savunmuştur. Bu savunmaya karşı Rekabet Kurulu, öncelikle Nadirkitap.com'un, satıcı üyelerin verilerinden oluşan veri tabanına esaslı yatırım yapmaması sebebiyle *sui generis* hakka sahip olmadığını ifade etmiştir[139]. Kurul, Nadirkitap.com'un *sui generis* hakka sahip olduğu kabul edilse dahi bu hakkın rekabet hukuku hükümlerinin uygulanmasını engellemeyeceğini belirtmiştir[140]. Kurulun veri tabanının içeriğinin sunumuna ilişkin yapılan yatırımı göz ardı ederek esaslı yatırım şartının karşılanmadığı yönündeki görüşü hatalıdır. Esaslı yatırım şartına ilişkin

134 Bu yükümlülük hakkında daha fazla bilgi için bkz. Kerem Cem Sanlı ve Cihan Doğan, *Rekabet Politikası Açısından Dijital Piyasaların Düzenlenmesi: E-Ticaret Kanunu ve Rekabet Kanunu Değişiklik Taslağı* (On İki Levha 2023) 164-173.

135 Kerem Cem Sanlı ve Kadir Baş, 'E-Ticaret Kanunu Değişiklikleri: Rekabeti Koruyor mu Yoksa Engelliyor mu?' (2024) 30(1) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 250, 255.

136 Bu yükümlülük hakkında bkz. Sanlı ve Doğan (n 134) 316-324.

137 Rekabet Kurulunun 07.04.2022 tarihli ve 22-16/273-122 sayılı kararı.

138 Rekabet Kurulunun 17.08.2023 tarihli ve 23-39/754-263 sayılı kararı.

139 *Nadirkitap* (n 137) para 255-263.

140 ibid par 264-269.

yukarıda yapmış olduğumuz açıklamalar çerçevesinde, Nadirkitap.com tarafından kitap içeriklerinin kullanıcıların erişimine sunulması için yapılan yatırımın, *sui generis* hakkın doğumu için yeterli kabul edilebileceği görüşündeyiz. Ancak AB mahkemelerinin[141] ve Rekabet Kurulunun[142] fikri mülkiyet haklarının kullanımının rekabet hukuku ihlali oluşturabileceği yönündeki yerleşik yaklaşımı uyarınca *sui generis* hakkın, satıcıların teknik yöntemlerle verilerini taşımasını engelleyerek rakip platformlar açısından piyasanın kapanmasını haklı kılmayacağı görüşüne biz de katılmaktayız. Bu çerçevede RKHK m. 6'nın da *sui generis* hakka önemli bir sınırlama oluşturduğu söylenebilir.

VI. SONUÇ

Dijital ekonomiyi şekillendiren platformların önemli bir bölümü, FSEK kapsamında veri tabanı niteliğine sahip bir veri setine dayalı olarak hizmet sunmaktadır. Çoğunlukla teknik araçlarla otomatik olarak toplanan, makine tarafından üretilen veya kullanıcılar tarafından yüklenen verilerden oluşan söz konusu veri tabanlarının içeriklerin seçiminde ve düzenlenmesinde düşünsel bir yaratıcıktan bahsedilmesi çoğu zaman güçtür. Dolayısıyla dijital platformların veri tabanlarının, istisnai haller dışında eser korumasından faydalanamayacağı söylenebilir. Söz konusu veri tabanlarının, esas olarak veri tabanının içeriğinin elde edilmesine, doğrulanmasına veya sunulmasına esaslı yatırım yapılmasını yeterli ve gerekli gören *sui generis* hak kapsamında korunması gündeme gelebilir. Dijital platformların önemli bir bölümünün, özellikle verilerin sunulmasına esaslı yatırım içerdikleri için *sui generis* hak korumasından yararlanabileceği söylenebilir. Ancak dijital platformların veri tabanlarının oluşturulmasında kullanıcıların yoğun katılımının olması ve bu platformların sahip oldukları ekonomik güç sebebiyle *sui generis* hakkı piyasadaki rekabeti bozmak amacıyla kullanma kabiliyetine sahip olmaları, söz konusu hakkın dijital platformlar özelinde sınırlarının daha özenli çizilmesini gerekli kılmaktadır.

Veri tabanına sağlanan telif hakkı veya *sui generis* hak koruması, veri tabanının içeriğini kapsamaz. İçerikler üzerinde üçüncü kişilerin, eser sahipliği veya bağlantılı hakkı ya da diğer hukuki düzenlemeler kapsamında korunan bir başka hakkı bulunabilir. Barındırdıkları içeriklerin kapsamı ve bunların oluşturulmasında içerik sahiplerinin rolü sebebiyle dijital platformların veri tabanları özelinde, veri tabanı sahibi ile içerik sahiplerinin menfaatlerinin çatışması riski yüksektir. *Sui generis* hak kapsamında korunan Wikipedia örneğinde, içerik sahiplerine kamuya ücretsiz lisans verme yükümlülüğü getirilerek söz konusu çatışmanın önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Diğer yandan AB ve Türk hukukunda içerik sahibinin menfaatlerinin korunması veya dijital platformların sahip oldukları ekonomik gücün sınırlanması amacıyla, içerik sahiplerine dijital platformların veri tabanları üzerindeki haklarını doğrudan veya dolaylı olarak sınırlayan bazı haklar tanınmıştır. Bu hakların başında, dijital platform kullanıcılarının teknik vasıtalarla kendi

141 Joined Cases 56/64 and 58/64 *Consten and Grundig* [1966]; Case 15/74) *Centrafarm v. Sterling Drug* [1974]; Joined Cases C-241/91 P and C-242/91 P *RTE v Commission* [1995]; Case T-201/04 *Microsoft v Commission* [2007].

142 Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin Kılavuz <www.rekabet.gov.tr/Dosya/kilavuzlar/4054-sayili-rekabetin-korunmasi-hakkinda-kanun-un-4-ve-5-inci-maddelerinin-teknoloji-transferi-anlasmalarina-uygulanmasina-dair-kilavuz1.pdf> Erişim Tarihi 15 Mayıs 2025.

verilerine erişme ve bu verilerini diğer platformlara taşıma yetkisi gelmektedir. E-Ticaret Kanunu m. 22, belirli bir işlem hacmine sahip olan işlem platformları bakımından kullanıcılara söz konusu hakları tanıma yükümlülüğü getirmiştir. RKHK'da reform öngören Değişiklik Taslağı'nda ise *ex ante* nitelikteki benzer yükümlülükler, geçit bekçisi sayılan dijital platformlar bakımından getirilmiştir. Bununla birlikte Rekabet Kurulunun, dijital platformların veri erişebilirliğini veya taşınabilirliğini sınırlandıran davranışlarına müdahale etmek için Değişiklik Taslağı'nın yasalaşmasına ihtiyaç duyduğunu söylemek güçtür. Kurul, *Nadirkitap* ve *Sahibinden* kararlarında kullanıcıların verilerini taşımalarının engellenmesini, RKHK m. 6 uyarınca hâkim durumun kötüye kullanımı kabul etmiş, bu kapsamda veri tabanı üzerindeki *sui generis* hakka savunma olarak dayanılamayacağı sonucuna varmıştır. Dolayısıyla RKHK m. 6'nın dijital platformlar bakımından *sui generis* hakka en geniş sınırlamayı getiren düzenleme olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Ateş M, 'Veri Tabanlarının Hukuki Koruması' (2006) 55(1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 47-84.

Ateş M, *Fikri Hukukta Eser* (Turhan Kitabevi 2007).

Bathaee Y, 'The Artificial Intelligence Black Box and the Failure of Intent and Causation' (2018) 31(2) Harvard Journal of Law & Technology 890-938.

Çolak U, 'Topluluk ve Türk Hukukunda Veri Tabanlarına Sağlanan Sui Generis Koruma ve Spin-Off Teori' (2005) 5(1) Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi 19-68.

Davinson M, *The Legal Protection of Databases* (Cambridge University Press 2003).

Derclaye E, 'Databases Sui Generis Right: Should We Adopt The Spin Off Theory' (2004) 26(9) European Intellectual Property Review 402-413.

Doğan C, *Rekabet Hukuku ve İktisadi Bağlamda Dijital Platformlar* (On İki Levha 2021)

Şehirali Çelik FH, '6102 Sayılı TTK m. 55.1.c Kapsamında "Başkalarının İş Ürünlerinden Yetkisiz Yararlanma"' (2015) 1 *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 60. Yıl Armağanı* 386-395.

Güçlütürk OG, *Yapay Zeka ve Verinin Kullanımı* (On İki Levha 2022).

Huson G, 'I, Copyright' (2018) 35(2) Santa Clara High Technology Law Journal 54-78.

Leistner M, 'Big Data and the EU Database Directive 96/9/EC: Current Law and Potential for Reform' (2018) <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3245937> accessed 15 Mayıs 2025.

Lundqvist B, *Regulating Access and Transfer of Data* (Cambridge University Press 2023).

Nomer Ertan F, *Haksız Rekabet Hukuku* (On İki Levha 2016).

OECD, 'Big Data: Bringing Competition Policy to the Digital Era – Background note by the Secretariat' <https://one.oecd.org/document/DAF/COMP(2016)14/en/pdf> accessed 15 Mayıs 2025.

OECD, 'Data Portability, Interoperability and Digital Platform Competition (OECD Competition Committee Discussion Paper, 2021) <www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/10/data-portability-interoperability-and-competition_f09a402e/73a083a9-en.pdf> accessed 15 Mayıs 2025.

Sanlı KC ve Baş K, 'E-Ticaret Kanunu Değişiklikleri: Rekabeti Koruyor mu Yoksa Engelliyor mu?' (2024) 30(1) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 250-277.

Sanlı KC ve Doğan C, Rekabet Politikası Açısından Dijital Piyasaların Düzenlenmesi: E-Ticaret Kanunu ve Rekabet Kanunu Değişiklik Taslağı (On İki Levha 2023).

Schmitz S, 'Protection of the Content of a 'Wiki' Database Under the European Database Directive' (2012) <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2179123> accessed 15 Mayıs 2025.

Simone D, 'Copyright or Copyleft? Wikipedia as a Turning Point for Authorship (2014) 25(1) Kings Law Journal 102-124.

Stucke ME and Grunes AP, *Big Data and Competition Policy* (Oxford University Press 2016).

Şener YS, *Fikri Mülkiyet Hukukunda Dijital Veri Tabanlarının Korunması* (Adalet 2013).

Tekinalp Ü, 'Derleme Eser, Düşünce Yaratıcılığı ve Bunun 'Hususiyet' Üzerindeki Etkisi' (2005) 5(1) Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi 69-76.

Tekinalp Ü, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (5. Bası, Vedat 2012).